

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ
ПРАКТИЧНИХ РОБІТ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ
0305 – ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО

Затверджено на засіданні
кафедри харчових технологій
протокол № 5 від 22.01. 2016 р.

Охорона праці в галузі. Методичні вказівки до виконання практичних робіт для студентів галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво/ Укл.: Денисова Н.М., Буяльська Н.П. – Чернігів: ЧНТУ, 2016. – 67 с.

Укладачі: ДЕНИСОВА НАТАЛЯ МИКОЛАЇВНА, кандидат технічних наук, доцент
БУЯЛЬСЬКА НАТАЛІЯ ПАВЛІВНА, кандидат технічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: СИЗА ОЛЬГА ІЛЛІВНА, завідувач кафедри харчових технологій, доктор технічних наук, професор

Рецензент: КОСТЕНКО ІГОР АНДРІЙОВИЧ, кандидат технічних наук, доцент кафедри харчових технологій
Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	3
Практична робота №1. Паспортизація санітарно-технічного стану робочих місць. Розрахунок витрат підприємства за шкідливі та небезпечні умови праці	4
Практична робота №2. Розслідування та облік нещасних випадків та профзахворювань на виробництві. Економічний аналіз витрат від виробничого травматизму та захворюваності	14
Практична робота №3. Вибір джерел фінансування працезохоронних заходів. Аналіз кошторису витрат на працезохоронні заходи	22
Практична робота №4. Економічні методи управління охороною праці. Розрахунок показників соціально-економічної ефективності працезохоронної діяльності підприємства	36
Рекомендована література	45
Додаток А - Карта умов праці	49
Додаток Б - Критерії оцінки умов праці	51
Додаток В - Витяг з Постанови КМУ від 30 листопада 2011 р. № 1232 „Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві”	54
Додаток Г - Перелік основних нормативно-законодавчих актів і документів з охорони праці	63

ВСТУП

Реформування економіки України обумовлює необхідність переорієнтації всіх сфер соціально-економічного життя. При цьому першочергового значення набувають економічна мотивація і заходи впливу на стан економіки та окремих її складових.

За таких умов державна політика щодо охорони праці має виходити з конституційного права кожного громадянина на належні безпечні і здорові умови праці та пріоритету життя і здоров'я працівника по відношенню до результатів виробничої діяльності підприємства. В реалізації цієї політики значну роль має відігравати постійне поліпшення умов і охорони праці. Разом з тим реформування власності, неминучість появи великої кількості малих підприємств, обмеженість коштів на їх оснащення, незадовільний технічний рівень діючих виробництв, втрата професійних навиків за період кризового стану економіки у значній кількості вивільненого працездатного населення є факторами, що можуть спричинити різке зростання рівня травматизму на виробництві і професійних захворювань вже у недалекому майбутньому, при виході економіки з кризи.

Для пом'якшення негативного впливу наведених факторів та реалізації державної політики у сфері охорони праці потрібно запровадити наукове управління процесом поліпшення умов і безпеки праці на підприємствах різних форм власності, опрацювати новий інструментарій для економічної оцінки впливу витрат з охорони праці на ефективність виробництва. Для цього необхідно опрацювати та запровадити у працезахоронну практику науково обґрунтовані сучасні рекомендації щодо економічного управління охороною праці на всіх рівнях.

До заходів щодо поліпшення умов і безпеки праці відносяться всі види діяльності, спрямовані на попередження, нейтралізацію або зменшення негативної дії шкідливих і небезпечних виробничих факторів на працівників.

Заходи щодо поліпшення умов і охорони праці здійснюються з метою створення безпечних і нешкідливих умов праці шляхом:

- доведення до нормативного рівня показників виробничого середовища за елементами умов праці (технічні та технологічні рішення);
- захисту працівників від дії небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Працезахоронні заходи на підприємствах плануються і запроваджуються у відповідності до спільних рекомендацій державних органів і профспілок щодо змісту розділу "Охорона праці" у колективному договорі (угоді, трудовому договорі).

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1

ПАСПОРТИЗАЦІЯ САНІТАРНО-ТЕХНІЧНОГО СТАНУ РОБОЧИХ МІСЦЬ. РОЗРАХУНОК ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ШКІДЛИВІ ТА НЕБЕЗПЕЧНІ УМОВИ ПРАЦІ

Мета роботи: вивчити методику і набути навички проведення паспортизації санітарно-технічного стану робочих місць.

План роботи

1. Вивчити методику складання карти умов праці на робочому місці.
2. За результатами вимірювань факторів умов праці провести аналіз відповідності умов праці допустимим.
3. На основі кількісної оцінки стану умов праці на робочих місцях розрахувати витрати підприємства.
4. Набути навички визначення розмірів доплат залежно від фактичного стану умов праці та права працівника на пенсію за віком на пільгових умовах.

Теоретичні відомості

Метою паспортизації санітарно-технічного стану, робочого місця є виявлення усіх виробничих небезпек для розробки проектів інженерно-технічних та організаційних рішень у створенні безпечних і здорових умов праці. Відповідно до типової ієрархічної структури виробництва (цех, дільниця, робоча зона бригади, робоче місце) одиничним елементом виробництва є робоче місце. На ньому проявляються всі шкідливі і небезпечні виробничі фактори, які діють на працюючого і визначають ефективність його виробничої діяльності. Базовим елементом паспортизації є карта умов праці, яка відбиває три трудових, санітарно-гігієнічних і технічних факторів безпеки.

Карта умов праці передбачає: виявлення на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів та причин їх виникнення; дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу, комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці на відповідність їх вимогам стандартів, норм і правил; обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії з шкідливими умовами праці, підтвердження (встановлення) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення та інші пільги залежно від умов праці.

Фактичний стан умов праці оцінюється на робочих місцях, де виконуються роботи, передбачені галузевим переліком робіт з важкими і шкідливими, особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці, на яких можуть встановлюватися доплати робітникам за умови праці, затвердженим міністерством, відомством за погодженням з комітетом профспілки.

Оцінка фактичного стану умов праці проводиться на основі даних

атестації робочих місць або спеціальних інструментальних замірів рівнів факторів виробничого середовища, які відображаються у Kartі умов праці на робочому місці (Додаток А) відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 5.08.92 р. №442.

Атестація робочих місць за умовами праці – це комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, супутніх соціально-економічних факторів, що впливають на здоров'я і працездатність працівників в процесі трудової діяльності.

Атестація робочих місць проводиться відповідно до НПАОП 0.00-6.23-92: Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою КМУ від 01.08.92 за № 442, та “Методичних рекомендацій для проведення атестації робочих місць за умовами праці”, затверджених постановою Міністерства праці України від 01.09.92 за № 41.

Основна мета атестації полягає у регулюванні відносин між власником або уповноваженим ним органом і працівниками у галузі реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу в несприятливих умовах.

Правовою основою для проведення атестації робочих місць є чинні законодавчі й нормативні акти з питань охорони і гігієни праці, списки виробництв, робіт, професій і посад, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення та інші пільги і компенсації залежно від умов праці.

Атестація проводиться на підприємствах, в організаціях, установах незалежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працівників, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Атестація робочих місць передбачає:

- виявлення на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів та причин їх виникнення;
- дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;
- комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці щодо відповідності їх вимогам стандартів, санітарних норм і правил;
- обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії за шкідливими умовами праці;
- підтвердження (встановлення) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення, додаткову відпустку, скорочений робочий день, інші пільги і компенсації залежно від умов праці;
- перевірку правильності застосування списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення;
- розв'язання спорів, які можуть виникнути між юридичними особами і громадянами (працівниками) стосовно умов праці, пільг і компенсацій;

- розроблення комплексу заходів по оптимізації рівня гігієни і безпеки, характеру праці і оздоровлення трудящих;

- вивчення відповідності умов праці рівневі розвитку техніки і технології, удосконалення порядку та умов устанавлення і призначення пілг і компенсацій.

Періодичність атестації встановлюється підприємством у колективному договорі, але не рідше одного разу на 5 років.

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника (власника) підприємства, організації.

Для організації і проведення атестації керівник підприємства видає наказ, в якому:

- визначає основу і завдання атестації;
- затверджує склад, голову і секретаря постійно діючої атестаційної комісії, визначає її повноваження, у разі потреби - склад цехових (структурних) атестаційних комісій;
- встановлює терміни і графіки проведення підготовчих робіт у структурних підрозділах підприємства;
- визначає взаємодію із зацікавленими державними органами і громадськими організаціями (експертизою умов праці, санітарно-епідеміологічною службою);
- визначає проектні, науково-дослідні установи для науково-технічної оцінки умов праці і участі в розробленні заходів по усуненню шкідливих виробничих факторів.

Атестаційна комісія:

- здійснює організаційне, методичне керівництво і контроль за проведенням роботи на всіх етапах;
- формує всю потрібну правову і нормативно-довідкову базу і організує її вивчення;
- визначає і залучає у встановленому порядку потрібні організації до виконання спеціальних робіт;
- організує виготовлення планів розташування обладнання по кожному підрозділу з урахуванням його експлікації, визначає межу робочих місць (робочих зон) та надає їм відповідний номер;
- складає перелік робочих місць, що підлягають атестації;
- порівнює застосовуваний технологічний процес, склад обладнання, використовувані сировину і матеріали із передбаченими в проектах;
- визначає обсяг досліджень шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища та організує ці дослідження;
- прогнозує та виявляє утворення шкідливих і небезпечних факторів на робочих місцях;
- встановлює на основі Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника (ЄТКД) відповідність найменування професій і посад, зайнятих на цих робочих місцях, характеру фактично виконуваних робіт. У разі відхилень назва професії (посади) приводиться у відповідність до ЄТКД по фактично виконуваній роботі;

- складає "Карту умов праці" на кожне враховане робоче місце або групу аналогічних місць;
- проводить атестацію і складає перелік робочих місць, виробництв, професій та посад з несприятливими умовами праці;
- уточнює діючі і вносить пропозиції на встановлення пільг і компенсацій залежно від умов праці, визначає витрати на дані цілі;
- розробляє заходи до поліпшення умов праці і оздоровлення працівників;
- виконує свої функції до призначення нового складу комісії при позачерговій атестації.

Санітарно-гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу проводять санітарні лабораторії підприємств і організацій, науково-дослідних і спеціалізованих організацій, атестованих органами Держстандарту і Міністерства охорони здоров'я за списками, узгодженими з органами Державної експертизи умов праці, а також на договірній основі лабораторії територіальних санітарно-епідеміологічних станцій. До складу атестаційної комісії рекомендується вводити головних спеціалістів, працівників відділу кадрів, праці і заробітної плати, охорони праці, органів охорони здоров'я підприємства, представників громадських організацій. Результати атестації за умовами праці є основою для розроблення і реалізації організаційних, технічних, економічних та соціальних заходів колективного договору щодо поліпшення умов трудової діяльності.

Сприяття зниженню ризиків від реально існуючих небезпечних і шкідливих виробничих факторів на робочому місці повинне навчання працюючих основам безпеки праці, навчання співробітників дослідних лабораторій методам правильної оцінки шкідливих та небезпечних факторів, а також навчання співробітників служб охорони праці організаційним способам забезпечення безпечних умов праці на робочих місцях.

Гігієнічна оцінка умов праці

Оцінка результатів лабораторних досліджень, інструментальних вимірів проводиться шляхом порівняння фактично визначеного значення з нормативним (регламентованим). Оцінка умов праці за наявності двох і більше шкідливих і небезпечних виробничих факторів здійснюється за найвищим класом і ступенем.

Оцінка технічного та організаційного рівня робочого місця

Оцінка технічного рівня робочого місця проводиться шляхом аналізу:

- відповідності технологічного процесу, будівель і споруд – проектам, обладнання – нормативно-технічній документації, а також характеру та обсягу виконаних робіт, оптимальності технологічних режимів;
- технологічної оснащеності робочого місця (наявності технологічного оснащення та інструменту, контрольно-вимірювальних приладів і їхнього технічного стану, забезпеченості робочого місця підйнятно-транспортними засобами);

- відповідності технологічного процесу, обладнання, оснащення інструменту і засобів контролю вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці;

- впливу технологічного процесу, що відбувається на інших робочих місцях.

При оцінці організаційного рівня робочого місця аналізується:

- раціональність планування (відповідність площі робочого місця нормам технологічного проектування та раціонального розміщення обладнання і оснащення), а також відповідність його стандартам безпеки, санітарним нормам та правилам;

- забезпеченість працівників спецодягом і спецвзуттям, засобами індивідуального і колективного захисту та відповідність їх стандартам безпеки праці і встановленим нормам;

- організація роботи захисних споруд, пристроїв, контрольних приладів.

Атестація робочих місць

На основі комплексної оцінки робочі місця відносять до одного з видів умов праці:

- з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці;

- зі шкідливими і важкими умовами праці;

- зі шкідливими умовами праці та заносять до розділу III Карти.

За результатами атестації складається перелік:

- робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено право на пільги і компенсації, передбачені законодавством;

- робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок коштів підприємства згідно з ст.26 Закону України "Про підприємства", і ст.13 Закону України "Про пенсійне забезпечення";

- робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи по їх поліпшенню.

Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено право на пільги і компенсації, зокрема на пільгове пенсійне забезпечення, передбачене законодавством, підписує голова комісії за погодженням з профспілковим комітетом. Він затверджується наказом по підприємству, організації та зберігається протягом 50 років. Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії і посади яких внесено до переліку.

Показники факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу для потвердження права на пільгове пенсійне забезпечення

Протягом дії укладеного з працівником трудового договору роботодавець повинен, не пізніше як за 2 місяці, письмово інформувати працівника про зміни виробничих умов та розмірів пільг і компенсацій, з урахуванням тих, що надаються йому додатково.

Згідно зі ст.13 Закону України "Про пенсійне забезпечення" пенсії за віком на пільгових умовах призначаються працівникам, зайнятим повний

робочий день на роботах з шкідливими та важкими, особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці, за Списком № 1 і 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.03, і за результатами атестації робочих місць.

За Списком №1 з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці,

- чоловіки - після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах;

- жінки - після досягнення 45 років і при стажі роботи не менше 15 років, з них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах;

Працівникам, які мають не менше половини стажу роботи з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці, пенсії на пільгових умовах призначаються з уменшенням віку, передбаченого статтею 12 зазначеного Закону, на 1 рік за кожний повний рік такої роботи чоловікам і на 1 рік 4 місяця - жінкам.

За Списком №2 із шкідливими і важкими умовами праці,

- чоловіки - після досягнення 55 років і при стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах;

- жінки - після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах.

Працівникам, які мають не менше половини стажу роботи з шкідливими та важкими умовами праці, пенсії на пільгових умовах призначаються з уменшенням віку, передбаченого статтею 12 зазначеного Закону, на 1 рік за кожні 2 роки 6 місяців такої роботи чоловікам і за кожні 2 роки такої роботи – жінкам.

1. Право на пенсію за віком на пільгових умовах потверджується за наявності на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів III класу умов і характеру праці За списком № 1:

1) Не менше двох факторів III ступеня відхилення від норм; або

2) одного фактора III ступеня і трьох факторів I чи II ступеня відхилення від норм;

3) чотирьох факторів II ступеня відхилення від норм; або

4) наявності в повітрі робочої зони хімічних речовин гостронаправленої дії 1 чи 2 класу небезпеки.

За списком № 2:

1) Одного фактора III ступеня відхилення від норм;

2) трьох факторів I, II ступеня відхилення від норм;

3) чотирьох факторів I ступеня відхилення від норм.

2. Орієнтовні показники може бути використано при встановленні дострокових пенсій за рахунок коштів підприємств.

Порядок надання додаткових відпусток за роботу в шкідливих і важких умовах праці

Законом України “Про відпустки” ст.7 встановлено, що щорічна додаткова відпустка за роботу в шкідливих і важких умовах праці надається працівникам за Списком виробництв, цехів, професій і посад, затвердженим

постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.97 № 1290 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.05.03 №679 із змінами за постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.04 №1674) і за результатами атестації робочих місць.

Цим Списком зазначена максимальна тривалість додаткової відпустки, тобто та, яка гарантована Законом. У випадках, коли тривалість додаткової відпустки за результатами атестації робочих місць перевищує максимальну тривалість, зазначену у Списку, відпустка може бути продовжена на кількість днів цієї різниці за рахунок власних коштів підприємств. Однак, якщо економічне становище підприємства не дозволяє це зробити, то таке продовження не відбудеться.

Додаткова відпустка надається працівнику коли він фактично був зайнятий на роботах у шкідливих і важких умовах праці не менше половини тривалості робочого дня, тобто пропорційно фактично відпрацьованому часу. Якщо результати атестації конкретного робочого місця свідчать про те, що умови праці не належать до шкідливих, право на додаткову відпустку за Списком виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими і важкими умовами праці не настає.

Порядок встановлення скороченої тривалості робочого тижня за роботу в шкідливих умовах праці

Скорочена тривалість робочого тижня встановлюється працівникам, які працюють в шкідливих умовах праці, передбачених в Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.02 №163 і за результатами атестації робочих місць.

Порядок видачі молока робітникам, зайнятим у шкідливих умовах праці

Нормативним документом для видачі молока є постанова Державного комітету СРСР з праці та соціальних питань Президії ВЦРПС від 16.12.87 №731/П-13 “О порядке бесплатной выдачи молока или других равноценных пищевых продуктов рабочим и служащим, занятым на работах с вредными условиями труда” на підставі Переліку хімічних речовин, під час роботи з якими в профілактичних цілях рекомендується вживати молоко або інших рівноцінних харчових продуктів, у разі перевищення гранично допустимих концентрацій цих речовин на робочому місці.

Молоко видається по 0,5 л за зміну незалежно від її тривалості в дні фактичної зайнятості працівника на роботах, пов'язаних з їх виробництвом або застосуванням, і за результатами атестації робочих місць у порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.92 №442.

Визначення розміру доплат, в залежності від фактичного стану умов праці, проводиться згідно „Типового положення “Об оценке условий труда на рабочих местах и порядок применения отраслевых перечней работ, на

котoryх можуть устанавляватися доплати робочим за условия труда” від 03.10.1986 № 387/22-78.

Методика визначення полягає в розрахунку кількості балів за ступінь шкідливості факторів виробничого середовища і важкості робіт. Бали, що присвоюються факторам обираються згідно „Критеріям оцінки умов праці” (Додаток Б). При цьому для оцінки впливу даного фактора на стан умов праці враховується тривалість його дії протягом зміни. Бали, встановлені за ступенями шкідливості факторів і важкості робіт, коригуються за формулою:

$$X_{\text{факт.}} = X_{\text{ст.}} \cdot T, \quad (1.1)$$

де $X_{\text{ст.}}$ - ступінь шкідливості або важкості робіт, що встановлена згідно „Критерій оцінки умов праці” (Додаток Б), та зазначається у графі 5 Карти умов праці;

T - відношення часу дії даного чинника до тривалості робочої зміни. Якщо час дії цього чинника складає більше 90% робочої зміни, то $T = 1$. За результатами розрахунків знаходиться сума $X_{\text{факт.}}$ та переводиться у розмір доплат згідно таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Розмір доплат залежно від фактичного стану умов праці

На роботах	Фактично балів			Розмір доплат до тарифної ставки (окладу), %		
	До 2	2,1 - 4,0	4,1 - 6,0	4	8	12
З важкими та шкідливими умовами праці	6,1 - 8,0	8,1 - 10,0	більше 10,0	16	20	24
З особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці						

Далі визначається можливість підтвердження права на пільгове пенсійне забезпечення відповідно до рекомендацій, викладених у постанові Кабінету Міністрів України № 442 від 1.08.92 р.

Карта умов праці на робочому місці становить основу санітарно-технічного паспорту виробничої дільниці (бригади, майстерні, цеху тощо). До санітарно-технічного паспорта дільниці входить збірна інформація з карт умов праці на робочих місцях, додаткова характеристика засобів колективного користування (будівлі, побутові й допоміжні приміщення, засоби колективного захисту, під'їзні шляхи).

Паспорт підприємства складається з паспортів дільниць і містить додаткову характеристику засобів загальногосподарського користування, об'єкти колективного захисту.

Кожний головний спеціаліст господарства організує обстеження умов праці і стан технічної безпеки у підпорядкованій йому галузі. Значно зменшити об'єми робіт при паспортизації можна шляхом групування типових робочих місць.

Приклад оцінки фактичного стану умов праці на робочих місцях та розрахунку доплат за шкідливі та небезпечні умови праці

Вихідні данні: у результаті раціоналізації робочих місць умови праці на ділянці покращилися, однак на окремих робочих місцях вміст аерозолю речовини 3 класу небезпеки все ще перевищує ГДК до 5 раз. Не вдалося також знизити до встановлених норм рівень виробничого шуму, він перевищує ГДР до 15 дБ(А). Температура повітря на цих робочих місцях зберігається на рівні 27 °С. В умовах підвищеної концентрації аерозолю і підвищеної температури повітря робітники знаходяться 460 хвилин, або 96% зміни (решта 4% робочого часу робочі відпочивають в кімнаті відпочинку з нормальним мікрокліматом); в умовах підвищеного рівня шуму робочі знаходяться 360 хвилин, або 75% тривалості зміни (решта часу установки, що генерують шум, не працюють).

Рішення. Визначаємо фактичний стан умов праці на робочих місцях по факторам з урахуванням критеріїв оцінки умов праці та часу роботи в зазначених вище умовах протягом робочої зміни (480 хв.):

1) перевищення концентрації аерозолю 3 класу небезпеки ГДК у 5 раз (згідно ГОСТ 12.1005-88 ССБТ. Воздух рабочей зоны: ГДК=5мг/м³) відповідає 2 ступеню шкідливості, тому присвоюємо 2 бали; час дії фактора 460 хвил. за зміну, тому частка дії фактора за зміну:

$$T_{\text{аерозоль}} = 460\text{хвил.}/480\text{хвил.} = 0,96, \text{ оскільки більша ніж } 0,9, \text{ то } T=1.$$

$$\text{За формулою 1.1: } X_{\text{аерозоль}} = 2 \text{ бали} \cdot 1 = 2 \text{ бали.}$$

2) перевищення рівню виробничого шуму на 15 дБ(А) над рівнем ГДР (згідно ДСН 3.3.6.037-99: Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку: та інфразвуку ГДР=75дБ(А)) відповідає 2 ступеню шкідливості, тому присвоюємо 2 бали; час дії фактора 360 хвил. за зміну, тому частка дії фактора за зміну: $T_{\text{шум}} = 360\text{хвил.}/480\text{хвил.} = 0,75$.

$$\text{За формулою 1.1: } X_{\text{шум}} = 2 \text{ бали} \cdot 0,75 = 1,5 \text{ бали.}$$

3) перевищення температури повітря допустимого значення (згідно ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень: ГДР =18-24 °С) відповідає 1 ступеню шкідливості, присвоюємо 1 бал; час дії фактора 460 хвил. за зміну, тому частка дії фактора за зміну:

$$T_{\text{мікроклімат}} = 460\text{хвил.}/480\text{хвил.} = 0,96, \text{ оскільки більша ніж } 0,9, \text{ то } T=1.$$

$$\text{За формулою 1.1: } X_{\text{мікроклімат}} = 1 \text{ бал} \cdot 1 = 1 \text{ бал.}$$

4) Умови праці для визначення конкретних розмірів доплат оцінюються за сумою значень $X_{\text{факт.}}$: $S_{\text{Хфакт}} = 2 + 1,5 + 1 = 4,5$ (бали).

За шкалою, зазначеної в таблиці 1.1, в даному випадку розмір доплати складе 12% тарифної ставки.

5) Витрати підприємства за роботу у несприятливих умовах розраховують виходячи зі значень середньої заробітної плати та кількості працюючих щомісячно та за рік.

Завдання для самостійної роботи

За вихідними даними, що наведені в таблиці 1.2 розрахувати витрати підприємства на доплати працівникам, що знаходяться під впливом шкідливих та небезпечних факторів. Результати розрахунків занести до табл. 1.3.

Таблиця 1.2 - Варіанти завдань для розрахунків

Хімічний цех ВАТ Чернігівське „Хімволокно”	Шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища	Значення	Час дії фактору, частка від зміни
1	2	3	4
Апаратники - 27 чол. Середня заробітна плата 1700 грн.	Шкідливі хімічні речовини 1, 2 та 3-4 класу небезпек Пил, переважно фіброгенної дії	Капролактам (пари, аерозоль) - 12,1 мг/м ³ , III клас безпеки, ГДК - 10 мг/м ³ ; Марганець та його з'єднання (пари) - 0,22 мг/м ³ , II клас безпеки, ГДК - 0,2 мг/м ³ .	0,75 0,75
	Вібрації (локальної дії)	Еквівалентний коректований рівень віброшвидкості - 118 дБ, ГДР - 115 дБ	0,75
	Шум	Еквівалентний рівень звуку - 87,5 дБА, ГДР - 85 дБА	0,9
	Мікроклімат	Температура повітря - 32 °С, ГДР - 18-25 °С	0,9
		Відносна вологість - 82 %, ГДР - не більше 75 %; Теплове випромінювання - 1200 Вт/м ² , ГДР - 140 Вт/м ²	0,9 0,25
	Важкість парці	Піднімання та переміщення вантажу (разове) в чергуванні з іншою роботою (до 2 разів на годину) - 40 кг, допустиме середнє навантаження - 30 кг (для чол.).	0,1
	Робоча поза	Періодичне перебування в незручній позі (фіксованій) позі - від 10 % до 25% від часу робочої зміни	0,25
	час стеження за ходом виробничого процесу без активних дій	80 (% до тривалості зміни), допустимий -50%	0,8
Змінність	3-4 зміни (робота у нічний час)	1	
Апаратники лиття та рубки - 24 чол. Середня заробітна плата 1900 грн.	Шкідливі хімічні речовини 1, 2 та 3-4 класу небезпек	Капролактам (пари, аерозоль) - 14,6 мг/м ³ , III клас безпеки, ГДК - 10 мг/м ³ ;	0,9
	Вібрації (локальної дії)	Еквівалентний коректований рівень віброшвидкості - 121 дБ, ГДР - 115 дБ	0,6
	Шум	Еквівалентний рівень звуку - 92 дБА, ГДР - 85 дБА	0,85

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
Апарати лиття та рубки	Мікроклімат	Температура повітря - 28 °С, ГДР - 18-25 °С Швидкість руху повітря - 0,1 м/с, ГДР - не більше 0,1 м/с, Відносна вологість - 78 %, ГДР - не більше 75 % Теплове випромінювання - 1350 Вт/м ² , ГДР - 140 Вт/м ²	0,9 0,9 0,9 0,6
	Важкість парці	Піднімання та переміщення вантажу (разове) в чергуванні з іншою роботою (до 2 разів на годину) - 40 кг, допустиме середнє навантаження - 30 кг (для чол.).	0,5
	Робоча поза	Періодичне перебування в незручній позі (фіксованій) позі - до 50% від часу робочої зміни	0,5
	Змінність	3-4 зміни (робота у нічний час)	1
Слюсаря - 1 чол. Середня заробіткова плата 1600 грн	Шідливі хімічні речовини 1, 2 та 3-4 класу небезпек Пил, переважно фіброгенної дії	Динил (пари) - 5,52 мг/м ³ , III клас небезпеки, ГДК - 10 мг/м ³ ; Капролактама (пари, аерозоль)-12,1 мг/м ³ , III клас небезпеки, ГДК - 10 мг/м ³ ; Марганець та його з'єднання (пари) - 0,22 мг/м ³ , II клас небезпеки, ГДК - 0,2 мг/м ³ ; Хром шестивалентний (пари, аерозоль) 0,0083 мг/м ³ , I клас небезпеки, ГДК - 0,01 мг/м ³ ; Азоту діоксид (пари, аерозоль) - 0,14 мг/м ³ , I клас небезпеки, ГДК— 0,1 мг/м ³ .	0,8 0,8 0,8 0,6 0,6
	Вібрації (локальної дії)	Еквівалентний коректований рівень віброшвидкості -118 дБ, ГДР —115 дБ	0,4
	Шум	Еквівалентний рівень звуку - 87,5 дБА, ГДР - 85 дБА	0,9
	Мікроклімат	Температура повітря - 32 °С, ГДР - 18-25 °С Теплове випромінювання - 1200 Вт/м ² , ГДР - 140 Вт/м ²	0,9 0,8
	Важкість парці	Піднімання та переміщення вантажу (разове) постійно протягом робочої зміни - 20 кг, допустиме середнє навантаження - 15 кг (для чол.).	0,5
	Змінність	3-4 зміни (робота у нічний час)	1

Таблиця 1.3 – Таблиця для розрахунків

Фактори умов праці	Нормативне значення фактора		Фактичне значення фактора умов праці	Час дії фактора	Оцінка умов праці за гігієнічною класифікацією праці (3 категорії - шкідливі і небезпечні умови праці)					
	Гранично допустимий рівень або концентрація (ГРД, ГДК)	Нормативний документ			1 ступінь (1 бал)		2 ступінь (2 бала)		3 ступінь (3 бала)	
					Початкова кількість балів X	Розрахункова кількість балів $X_{\text{фак}}$	Початкова кількість балів X	Розрахункова кількість балів $X_{\text{фак}}$	Початкова кількість балів X	Розрахункова кількість балів $X_{\text{фак}}$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Питання для самоконтролю:

1. Яка мета атестації робочих місць за умовами праці?
2. На яких підприємствах проводять атестацію робочих місць?
3. Які робочі місця підлягають атестації?
4. Хто входить до складу комісії по атестації робочих місць за умовами праці?
5. Які завдання входять до рішення атестаційною комісією?
6. Що передбачає гігієнічна оцінка умов праці?
7. Що включає до себе оцінка технічного та організаційного рівня робочого місця?
8. Які види умов праці існують, в залежності від комплексної оцінки умов праці?
9. Яким чином розраховуються доплати за роботу у несприятливих умовах праці?
10. Що складається за результатами роботи атестаційної комісії?
11. Які дії повинен зробити роботодавець на основі результатів атестації?
12. Хто має право на пільгове пенсійне забезпечення за результатами атестації?
13. Який термін зберігання атестаційних документів встановлено державою?

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2

РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБЛІК НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ТА ПРОФЗАХВОРЮВАНЬ НА ВИРОБНИЦТВІ. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИТРАТ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ ТА ЗАХВОРЮВАНОСТІ

Мета роботи: оволодіти методикою та отримати навички розрахунку витрат підприємства від виробничого травматизму та захворюваності.

План роботи

1. Засвоїти методику проведення розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві згідно до постанови КМУ від 30 листопада 2011 р. № 1232 „Деякі питання розслідування та обліку” (Додаток В).
2. Визначити порядок звітування підприємств щодо випадків травматизму та професійних захворювань.
3. Розглянути методи аналізу виробничого травматизму та професійної захворюваності.
4. Розрахувати витрати підприємства від виробничого травматизму та професійної захворюваності з використанням економічного методу аналізу.

Теоретичні відомості

Роботодавець на підставі актів за формою Н-1 складає державну статистичну звітність про потерпілих за формою, затвердженою Держкомстатом, і подає її в установленому порядку відповідним організаціям, а також несе відповідальність за її достовірність.

Роботодавець зобов'язаний проводити аналіз причин нещасних випадків за підсумками кварталу, півріччя і року, розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи, до сфери управління яких належать підприємства, місцеві держадміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування зобов'язані аналізувати обставини і причини нещасних випадків за підсумками півріччя і року, доводити результати цього аналізу до відома підприємств, що належать до сфери їх управління, а також розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи державного управління, державного нагляду за охороною праці, ФССНВ та профспілкові організації в межах своєї компетенції перевіряють ефективність профілактики нещасних випадків, вживають заходів до виявлення та усунення порушень.

Підприємства, органи, до сфери управління яких належать підприємства, а також ФССНВ ведуть облік усіх пов'язаних з виробництвом нещасних випадків.

За підсумками року адміністрація підприємства складає звіт про виробничий травматизм, матеріалом для складання звіту є акт за формою Н-

1. Підприємства звітують за формою № 7-тнв (річна) "Звіт про травматизм на виробництві у ___ році", починаючи з 2012 р., що містить більше 20-ти показників, необхідних для аналізу й профілактики травматизму в цілому для галузі. Наприклад, у неї вносять дані про потерпілих на виробництві із втратою працездатності, переведених на легку роботу. У звіті також вказуються основні фактори, що травмують, причини нещасних випадків, матеріальні наслідки травматизму, витрати на заходи щодо охорони праці й ін.

Адміністрація й профспілковий комітет підприємства підписують цей звіт і направляють у статистичні центри, вищестоящий господарський орган або відповідний комітет профспілки. До звіту додається пояснювальна записка, у якій відбивається динаміка виробничого травматизму за звітний період у порівнянні з тим же періодом минулого року, а також вказуються основні причини нещасних випадків і перераховуються заходи щодо їхнього усунення.

Вивчення виробничого травматизму, виявлення причин і передумов може вестися по двох основних напрямках. Перше з них полягає в побудові прогностичних моделей ризику, що зв'язують імовірність впливу на персонал небезпечних і шкідливих виробничих факторів з технічними характеристиками обладнання й процесами його обслуговування, і інших механізмів. Друге - виявлення причин травмування, пов'язане з аналізом фактичних даних, одержуваних у ході розслідування зареєстрованих нещасних випадків.

Для аналізу виробничого травматизму використовуються такі основні **методи:**

Статистичний метод базується на вивченні причин травматизму по документам, в яких реєструються нещасні випадки/акти форми Н -1, листки тимчасової непрацездатності/ за повний період часу.

По-перше, аналізу піддаються не тільки враховані нещасні випадки, але й всі мікротравми. По-друге, для аналізу необхідно взяти кількість травм, що трапилися за більше тривалий проміжок часу (від 3 до 5 років). По-третє, варто проводити укрупнене групування нещасних випадків за ознаками травм, професіям, стажу й віку працюючих, поділяючи їх на групи. Для одержання оцінки рівня виробничого травматизму визначають коефіцієнти частоти й тяжкості. У матеріалах розслідування повинні бути зазначені конкретні технічні дані, що ставляться до факторів, що травмують, і дані про навколишнє виробниче середовище, що полегшує побудову запобіжних заходів.

Для оцінювання рівня травматизму користуються відносними показниками частоти та важкості.

Показник частоти травматизму $K_{\text{час}}$ визначає кількість нещасних випадків, які припадають на 1000 працюючих за певний період:

$$K_{\text{час}} = (n/P) * 1000, \quad (2.1)$$

де n - кількість нещасних випадків за винятком важких та смертельних випадків, чол.;

P - середньоспискова чисельність працюючих, чол..

Показник важкості травматизму $K_{важ}$ характеризує середню тривалість непрацездатності, яка припадає на один нещасний випадок:

$$K_{важ} = T/n, \quad (2.2)$$

де T - сумарна кількість днів тимчасової непрацездатності по всіх нещасних випадках за звітний період.

Показник загального травматизму, $K_{заг}$:

$$K_{заг} = K_{час} \cdot K_{важ}. \quad (2.3)$$

До різновидів статистичного аналізу відносять груповий і топографічний. *Груповий метод* аналізу травматизму ґрунтується на повторюваності нещасних випадків незалежно від тяжкості ушкоджень. Наявний матеріал розслідування розподіляється за групами з метою виявлення найчастіше повторюваних випадків (однакових за обставинами). Нещасні випадки групуються за окремими однорідними ознаками: за професією, видом робіт, обладнанням, кваліфікацією, спеціальністю, віком потерпілого, за характером і локалізацією пошкоджень, причинами нещасних випадків, за низкою зовнішніх ознак: днями, тижнями, змінами, віком, стажем, статтю, кваліфікацією потерпілого тощо.

Топографічний метод базується на вивчанні причин нещасних випадків по місцю пригоди, які схематично наносять умовними позначками на плані цехів. Це дозволяє наочно бачити місця з підвищеною небезпекою, які вимагають ретельного обстеження та профілактичних заходів. Повторення нещасних випадків в певних місцях свідчить про незадовільний стан охорони праці на даних об'єктах. На ці місця звертають особливу увагу, вивчають причини травматизму. Шляхом додаткового обстеження згаданих місць виявляють причини, котрі викликали нещасні випадки, формують поточні та перспективні заходи щодо запобігання нещасним випадкам для кожного окремого об'єкта. Метод дає наочне уявлення про місця зосередження травматизму, які потребують відповідних профілактичних заходів. Статистичні методи дослідження дають загальну картину стану травматизму, установлюють його динаміку, виявляють певні залежності, але при цьому не вивчаються поглиблено умови, в яких стався нещасний випадок.

Монографічний метод містить у собі детальне дослідження всього комплексу умов праці, в яких трапився нещасний випадок. включає детальне дослідження всього комплексу умов, у яких стався нещасний випадок: процеси, устаткування, матеріали, захисні засоби, умови виробничої обстановки та ін. У результаті дослідження виявляються не тільки причини нещасних випадків, а й приховані (потенційні) небезпечні та шкідливі фактори, що можуть призвести до травматизму.

Одночасно застосовуються санітарні й технічні методи дослідження. Це не тільки дозволяє виявити причини нещасних випадків, а й, що особливо важливо, сприяє визначенню потенційної небезпеки і шкідливості, які можуть впливати на людей. Даний метод можна застосовувати і для розробки заходів з охорони праці для виробництва, яке лише запроєктовано.

Ергономічний метод ґрунтується на комплексному вивченні системи «людина - машина (техніка) - виробниче середовище». Відомо, що кожному виду трудової діяльності повинні відповідати певні фізіологічні, психофізіологічні і психологічні якості людини, а також її антропометричні дані. Лише при комплексній відповідності зазначених властивостей людини особливостям конкретної трудової діяльності можлива ефективна та безпечна робота. Порушення цієї відповідності може призвести до нещасного випадку. При такому аналізі травматизму враховується й той факт, що здоров'я і працездатність людини також залежать від біологічних ритмів функціонування його організму і геофізичних явищ.

З'ясувати причину нещасного випадку можна одним з методів системного аналізу - методом *сіткового моделювання і керування*. Для визначення причини нещасного випадку як події, що вже відбулася, сіткова модель будується в зворотному порядку: від моменту травмування до подій, що йому передували. Методично виявлення причин розпадається на дві стадії: побудова сіткової моделі ситуації й аналіз цієї моделі. Аналіз моделі проводиться в двох напрямках: визначення причини існування чи виникнення небезпечної зони і встановлення причин, що викликали перебування людини в цій небезпечній зоні.

Економічний метод полягає у визначенні втрат, пов'язаних з виробничим травматизмом та захворюванням (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Основні види та різновиди збитків підприємства від виробничого травматизму

Види збитків	Підвиди збитків
Виплати за лікарняними у зв'язку з невиходом на роботу через нещасний випадок або профзахворювання	Виплати за лікарняним у зв'язку з невиходом на роботу через нещасний випадок
	Виплати за лікарняним у зв'язку з невиходом на роботу через профзахворювання
Виплати потерпілому (додаткові до страхових виплат)	Додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору
	Витрати, пов'язані з похованням, виплатою допомоги сім'ї, оплатою проїзду рідних на похорон тощо
	Виплати за моральний збиток потерпілому
	Інші витрати
Виплати зарплат працівникам за час вимушеного простою та залученим до ліквідації наслідків аварії чи нещасного випадку	Втрата робочого часу інших осіб на допомогу потерпілому, супровід його до лікувального закладу чи додому
	Витрати на розслідування нещасного випадку та планування заходів із недопущення повторення таких випадків у майбутньому
	Зарплата працівникам за ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку та премії за прискорення цих робіт
	Додаткова оплата понаднормових, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії чи нещасного випадку

Продовження таблиці 2.1

Види збитків	Підвиди збитків
	Виплати заробітної плати та доплат іншим працівникам за час вимушеного простою, пов'язаного з аварією чи нещасним випадком
Затрати на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку	Вартість електричної та інших видів енергії, витрачених на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку
	Оплата послуг спеціалізованих організацій в період ліквідації аварії
	Оплата робіт із демонтажу та транспортування обладнання, машин і механізмів з аварійного об'єкта
	Витрати на виконання експертних, науково-дослідних, конструкторських та пошукових робіт для ліквідації наслідків аварії
	Вартість капітального чи середнього ремонту машин, механізмів, транспортних засобів для відновлення виробництва
	Вартість ремонту виробничих будівель та споруд
	Вартість придбання нового обладнання, машин, механізмів, транспортних засобів, пов'язаних з відновленням виробництва
	Вартість будівництва нових будинків і споруд виробничого призначення
	Інші витрати (на розслідування аварії, на розгляд справи у суді, канцелярські, поштово-телеграфні, телефонні, транспортні та інші витрати)
Матеріальні втрати підприємства	Втрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів
	Втрати основних фондів – машин, верстатів, обладнання, транспортних засобів
	Втрати готової продукції
	Втрати виробничих будівель та споруд
	Зрив поставок продукції клієнтам, штрафні санкції та втрата угод і клієнтів
Фінансові втрати підприємства	Зупинка виробництва, зниження продуктивності та якості
	Втрати від недоданої підприємством продукції
	Виплати за ураження населення, житлового фонду та приватного майна населення
	Штрафи за порушення нормативно-правових актів з охорони праці, виявлені під час розслідування аварії чи нещасного випадку
	Штрафи за порушення нормативних актів про мінімальну величину витрат на охорону праці
	Можливе збільшення страхового тарифу

Продовження таблиці 2.1

Види збитків	Підвиди збитків
Збитки внаслідок вибуття потерпілого з виробничого процесу	Зарплата потерпілому за недопрацьований день, коли стався нещасний випадок
	Доплата різниці при переведенні потерпілого тимчасово на нижче оплачувану роботу
	Втрати від зниження продуктивності праці потерпілого після повернення його на роботу
	Виплата вихідної допомоги потерпілому при переведенні на інвалідність
Витрати на заміну потерпілого	Час, витрачений на пошук нового співробітника для заміни потерпілого
	Затрати на орієнтацію та навчання нового співробітника
	Втрати у зв'язку зі зниженням продуктивності праці нового працівника порівняно з потерпілим
Інші збитки чи витрати	Збитки за забруднення довкілля

Приклад оцінки витрат підприємства від випадків тавматизму та профзахворювань

Вихідні данні: в ремонтній майстерні ремонтували трубопровід з використанням ацетиленового зварювання. У відділенні, де виконувалися роботи, кілька ємностей з сірчатою кислотою. Щоб зручніше було зварювати, зварювальник Семенов піднявся по переносній драбині. Під час зварювання іскра впала в ємність. Пролунав вибух, Семенов отримав серйозні пошкодження. Проаналізувати економічні наслідки цього нещасного випадку, якщо відомо, що середньомісячна зарплата (Z_{cp}) потерпілого складала 2150 грн, вартість амбулаторного лікування 170 грн/день, тривалість перебування на лікарняному - 25 діб (робочих днів (D) - 18 дн.), вартість пошкодженого обладнання (B_3) - 3205 грн, вартість всіх видів продукції ($B_{пр}$) - 10 млн 200 тис грн, кількість працюючих (P_{cp}) - 25 чоловік, процент втрати працездатності - 20 %, вік потерпілого - 48 років. Даними, яких немає, завдатись довільно.

Рішення.

1) виплати по листках тимчасової непрацездатності підприємство здійснює лише за перші 5 днів: $B_1 = (Z_{cp} / K_{рд}) \cdot 5$,

де $K_{рд}$ - кількість робочих днів за місяць, дн.

$$B_1 = (2150 / 24) \cdot 5 = 447,91 \text{ (грн.)}$$

2) виплата за останні дні лікарняного (13 діб), вартість амбулаторного та клінічного лікування (25 діб), одноразову виплату за вихід на інвалідність здійснює Фонд Соціального страхування від нещасного випадку та профзахворювання.

3) втрати недоданої продукції: $B_2 = D \cdot B_{пр} / (P_{cp} \cdot \Phi)$,

де Φ - річний фонд робочого часу, дн..

$$B_2 = 18 \cdot 10200000 / (25 \cdot 286) = 25678,32 \text{ (грн.)}$$

4) загальні витрати підприємства крім зазначених в діях (1) та (3) включають також вартість пошкодженого обладнання, тому загальні витрати підприємства приблизно можна розрахувати:

$$B = B_1 + B_2 + B_3,$$

$$B = 447,91 + 25678,32 + 3205 = 29331,23 \text{ (грн.)}$$

Таким чином, виходячи з наведених даних, приблизні витрати складуть біля 30 тис. грн., не включаючи вартість розслідування, штрафи та витрати на перепідготовку кадрів

Завдання для самостійної роботи

1. При ремонті автомобілю ГАЗ-53 водій В. замість замість стандартної підставки встановив сторонній пердмет,і, не звертаючи уваги на надійність такої підставки, заліз під автомобіль,який раптом покотився,зірвався з підставки і травмував водія.

Визначит втрати від травмування,якщо відомо, що:

середньомісячний заробіток водія - 2750 грн,

тривалість перебування на лікарняному - 20 діб,

тимчасова втрата працездатності, після якої вийшов на роботу - 30 діб,

вартість всіх видів продукції - 25 млн 700 тис грн.

2. У КСП протягом року трапилось десять нещасних випадків з тимчасовою втрапою прцездатності. На цьому підприємстві середньоспискова чисельність працюючих складає 82 чол. З причин травмування на виробництві втрачено 180 робочих днів. Розрахувати показники частоти $K_{ч}$, важкості $K_{важ}$. та $K_{заг}$.

Питання для самоконтролю

1. Основні етапи розслідування нещасних випадків та профзахворювань на виробництві?

2. Порядок звітності та обліку нещасних випадків та профзахворювань на виробництві?

3. Методи аналізу виробничого травматизму та випадів прозахворювань?

4. Основні групи витрат підприємства під час використання економічного методу аналізу?

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3

ВИБІР ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПРАЦЕОХОРОННИХ ЗАХОДІВ. АНАЛІЗ КОШТОРИСУ ВИТРАТ НА ПРАЦЕОХОРОННІ ЗАХОДИ

Мета роботи: вивчити види та розміри витрат, а також набути навички аналізу кошторису витрат на працезохоронні заходи.

План роботи

1. Вивчити види та джерела витрат на працезохоронні заходи.
2. Визначити розміри фінансування заходів з охорони праці.
3. Ознайомитись з переліком заходів та засобів з ОП, витрати на здійснення та придбання яких включається до валових витрат підприємства.
4. Набути навички аналізу кошторису витрат на працезохоронні заходи.

Теоретичні відомості

У сучасних умовах ринкових відносин в Україні функціонують великі підприємства, реконструюється і створюється значна кількість малих і середніх підприємств виробничого призначення, а також підприємств, організацій та установ сфери послуг і обслуговування. Роботодавці таких підприємств відповідно до законодавства несуть повну відповідальність за створення здорових і безпечних умов праці для робітників і службовців. Але це вимагає значних витрат, у тому числі капітального характеру.

На підприємствах різних форм власності і діяльності повинні розроблятися комплексні організаційно-технічні заходи з охорони праці і виділятися кошти на їх реалізацію. Згідно з чинним законодавством фінансування витрат на охорону праці здійснює роботодавець. У більшості своїй роботодавці виконують вимоги законодавства з охорони праці. Вони фінансують витрати на охорону праці, купують обладнання і засоби працезохоронного призначення, створюють для своїх працівників безпечні умови праці. Джерелами фінансування заходів щодо поліпшення умов праці на підприємстві можуть бути: власні кошти підприємства, фінансові ресурси від продажу акцій, кредити, бюджетні кошти держави, благодійні внески і пожертвування тощо. Власні кошти підприємства, які спрямовуються на охорону праці, формуються за рахунок витрат виробництва (обігу) і (або) за рахунок прибутку.

Віднесення витрат на працезохоронні заходи до валових витрат виробництва (обігу) регламентується актами законодавства. Рішення про використання частини прибутку для поліпшення умов і безпеки праці приймає власник.

Фінансові ресурси, отримані за рахунок продажу акцій підприємства, вкладаються в охорону праці за умови обов'язкового отримання прибутку в

розмірах, не менших від середніх дивідендів на ринку цінних паперів для підприємств аналогічного профілю.

Кредитний капітал, як джерело фінансування поліпшення умов праці, використовується за умови економічного обґрунтування його доцільності з урахуванням терміну повернення, плати за кредит і очікуваного ефекту.

Бюджетні кошти держави у вигляді пільг по оподаткуванню, пільгових кредитів та прямих субсидій для поліпшення умов і стану охорони праці надаються і використовуються згідно з регламентацією нормативними документами держави. Але не завжди роботодавці знаходять порозуміння з боку податкових органів щодо відображення витрат на заходи з охорони праці в податковому обліку.

Проблеми в оподаткуванні витрат на охорону праці виникають переважно тому, що не всі такі витрати включаються до валових витрат платника податку і не завжди роботодавець і працівники податкових органів однозначно трактують зв'язок тих чи інших витрат з охороною праці, з основною діяльністю підприємства та віднесення цих витрат до валових або капітальних. Тому виникає необхідність розгляду витрат за різними напрямками вкладань в охорону праці суб'єктами господарювання та особливості відображення їх у податковому обліку відповідно до вимог чинного законодавства з охорони праці та оподаткування прибутку підприємства. Витрати на охорону праці можна розподілити на:

- витрати, які мають характер вкладень в охорону праці (витрати на створення безпечних умов праці, профілактику травматизму і професійної захворюваності);

- витрати, які мають характер збитків внаслідок незадовільних умов праці (витрати на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці, витрати у разі виникнення нещасних випадків та профзахворювань, штрафи за недотримання норм фінансування охорони праці).

Визначення оптимальних співвідношень витрат за цими напрямками є одним з основних завдань, від вирішення яких залежить стан умов і безпеки праці на кожному підприємстві, в організації та державі в цілому, адже зменшення збитків внаслідок незадовільних умов праці можна досягти лише завдяки збільшенню вкладень на заходи з охорони праці.

Витрати на заходи з охорони праці можуть бути капітальними та поточними.

До **капітальних** відносяться одноразові та поетапні витрати з метою:

- створення чи оновлення основних фондів працезахоронного призначення;
- удосконалення техніки і технології виробництва з метою поліпшення умов і охорони праці.

Поточні (експлуатаційні) витрати на утримання і обслуговування обладнання, що має працезахоронне призначення, забезпечують його функціонування у необхідному режимі.

Фінансування заходів щодо поліпшення умов праці може здійснюватися на багатоцільовій і одно цільовій основі. **Багатоцільове фінансування**, де заходи щодо поліпшення безпеки виробничих процесів, технологій,

обладнання, машин і механізмів є складовою частиною під час реконструкції, модернізації, впровадженні нових засобів виробництва, кошти на охорону праці входять до капіталовкладень для оновлення виробництва і окремо не виділяються. **Одноцільове фінансування** передбачає фінансування лише працезохоронних заходів.

Витрати на проведення заходів (одноцільове фінансування) визначаються як сума капітальних вкладень і поточних щорічних витрат з урахуванням фактора часу. Здійснюється це за допомогою методу дисконтування. Короткотермінові (до одного року) витрати на охорону праці розраховуються за формулою:

$$B = C + K, \quad (3.1)$$

де B - витрати на охорону праці;

C - поточні (експлуатаційні) витрати на охорону праці;

K - капітальні вкладення.

Витрати на довготермінові заходи з однаковими щорічними капітальними (K) і поточними (експлуатаційними) (C) витратами розраховуються за формулою:

$$B = \beta(C + K), \quad (3.2)$$

де β - коефіцієнт приведення капітальних і експлуатаційних витрат до теперішньої вартості:

$$\beta = 1/i - 1/[i \cdot (1+i)^n], \quad (3.3)$$

де i - річна ставка дисконтування (таблиця 3.1);

n - кількість років, протягом яких здійснюється фінансування працезохоронного заходу.

Витрати на довготермінові (більше одного року) працезохоронні заходи, що змінюються з часом, визначаються з урахуванням фактора часу шляхом приведення майбутніх капітальних і поточних витрат до теперішньої вартості за допомогою методу дисконтування за формулою:

$$B = \sum a(C + K), \quad (3.4)$$

де a - коефіцієнт приведення (дисконтування) майбутніх витрат до теперішньої вартості.

Фінансування витрат на охорону праці проводиться з урахуванням ставки дисконтування у кожному конкретному випадку з урахуванням вимог до прибутковості працезохоронних заходів. Зокрема, коли захід лише нейтралізує можливі збитки від нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, ставка дисконтування визначається за формулою:

$$i = I, \quad (3.5)$$

де I - очікуваний індекс інфляції на весь період фінансування працезохоронного заходу.

Коли заплановані для поліпшення умов і охорони праці заходи мають давати прибуток, ставка дисконтування визначається за формулою

$$i = i_n + I, \quad (3.6)$$

де i_n - очікуваний рівень прибутку в долях одиниці від впровадження працезохоронного заходу.

Таблиця 3.1 - Теперішня вартість однієї гривні α на кінець j-року (періоду) проведення аналізу грошових потоків

Ставка дисконтування Рік (період)	0,01	0,02	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09	0,10
1	0,9901	0,9804	0,9709	0,9615	0,9524	0,9434	0,9346	0,9259	0,9174	0,9091
2	0,9803	0,9612	0,9426	0,9246	0,9070	0,8900	0,8734	0,8573	0,8417	0,8204
3	0,9706	0,9423	0,9151	0,8890	0,8638	0,8396	0,8163	0,7938	0,7722	0,7513
4	0,9610	0,9238	0,8885	0,8548	0,8227	0,7921	0,7629	0,7350	0,7084	0,6830
5	0,9515	0,9057	0,8626	0,8219	0,7835	0,7473	0,7130	0,6806	0,6999	0,6209
6	0,9420	0,8880	0,8375	0,7903	0,7462	0,7050	0,6663	0,6302	0,5963	0,5645
7	0,9327	0,8706	0,8131	0,7599	0,7107	0,6651	0,6227	0,5835	0,5470	0,5132
8	0,9235	0,8535	0,7894	0,7307	0,6768	0,6274	0,5820	0,5403	0,5019	0,4665
9	0,9143	0,8368	0,7664	0,7026	0,6446	0,5919	0,5439	0,5002	0,4604	0,4241
10	0,9053	0,8203	0,7441	0,6756	0,6139	0,5584	0,5083	0,4632	0,4224	0,3855
11	0,8963	0,8043	0,7224	0,6496	0,5847	0,5268	0,4751	0,4289	0,3875	0,3505
12	0,8874	0,7885	0,7014	0,6246	0,5568	0,4970	0,4440	0,3971	0,3555	0,3186
13	0,8787	0,7730	0,6810	0,6006	0,5303	0,4688	0,4150	0,3677	0,3262	0,2897
14	0,8700	0,7579	0,6611	0,5775	0,5051	0,4423	0,3878	0,3405	0,2992	0,2633
15	0,8613	0,7430	0,6419	0,5553	0,4810	0,4173	0,3624	0,3152	0,2745	0,2394
16	0,8528	0,7284	0,6232	0,5339	0,4581	0,3936	0,3387	0,2919	0,2519	0,2176
17	0,8444	0,7142	0,6050	0,5134	0,4363	0,3714	0,3166	0,2703	0,2911	0,1978
18	0,8360	0,7002	0,5874	0,4936	0,4155	0,3503	0,2959	0,2502	0,2120	0,1799
19	0,8277	0,6864	0,5703	0,4746	0,3957	0,3305	0,2765	0,2317	0,1945	0,1635
20	0,8195	0,6730	0,5537	0,4564	0,3769	0,3118	0,2584	0,2145	0,1784	0,1486

Визначення рівня прибутку здійснюється власником підприємства в кожному конкретному випадку окремо. Але при цьому слід враховувати, що у вітчизняній та зарубіжній практиці максимальне значення цього рівня прибутку прийнято планувати 6-8 %.

Залежно від змін обсягів виробництва витрати з охорони праці поділяються на змінні та постійні.

До **змінних** витрат належать витрати, розмір яких змінюється залежно від змін обсягів виробництва. Ними є: витрати на відшкодування шкоди потерпілим внаслідок нещасних випадків на виробництві; пільги та компенсації за роботу у несприятливих і шкідливих умовах праці тощо.

Постійні витрати: загальні витрати для підприємств, організацій на заходи з охорони праці, які залишаються незмінними при зміні обсягів виробництва або незначно змінюються. До них належать: витрати на виробничу санітарію, вентиляцію; на експлуатацію обладнання

працезахоронного призначення; спецодяг і спецвзуття та їх ремонт; витрати на організаційні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні і, частково, на технічні заходи з охорони праці тощо.

Витрати за різними напрямками вкладання в охорону праці регламентуються нормативно-правовими актами державного, міжгалузевого та галузевого характеру. Фінансування витрат на заходи з охорони праці згідно зі **ст. 19** чинного Закону «Про охорону праці» (зі змінами від 02.06.2011 р. № 3458-VI) здійснюється роботодавцем, для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше **0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік** (до цього часу - не менше 0,5 відсотка від суми реалізованої продукції). Щодо штрафних санкцій до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників встановлено відповідальність за порушення вимог *ст. 19* цього Закону, тобто за недотримання норм фінансування охорони праці, у вигляді штрафу із розрахунку **25 відсотків від різниці** між розрахунковою мінімальною сумою витрат на охорону праці у звітному періоді та фактичною сумою цих витрат за такий період. Раніше накладення такого штрафу не передбачалося. По-друге, несплата або неповна сплата юридичними чи фізичними особами, які відповідно до законодавства використовують найману працю, штрафів, установлених *ст. 43 Закону України «Про охорону праці»*, тягне за собою нарахування пені на несплачену суму штрафу (його частини) з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки НБУ, що діяла в період такої несплати, за кожен день прострочення (до цього часу - розмір пені складав 2 відсотки за кожний день прострочення сплати штрафів).

Витрати на охорону праці відображаються у податковому обліку. Оподаткування витрат на охорону праці є непростим процесом. Закон «Про оподаткування прибутку підприємства» містить вимоги розподілу усіх витрат, у тому числі на охорону праці, як капітальних, так і поточних.

Як відомо, об'єктом оподаткування є прибуток підприємства, який визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на:

- 1) суму валових витрат платника податку;
- 2) суму амортизаційних відрахувань.

Як передбачається в п. 5.2.1 ст. 5 вищезгаданого Закону, до складу валових витрат платника податків входять суми будь-яких витрату зв'язку з підготовкою, організацією, веденням виробництва, у тому числі пов'язаних з охороною праці, за винятком установлених пп. 5.3.2, 5.3.5 ст. 5 цього Закону обмежень.

П. 5.3.2 ст. 5 згаданого Закону дає визначення, що до валових витрат не включаються капітальні витрати, пов'язані із спорудженням, придбанням та ремонтом основних фондів у зв'язку з охороною праці. Зазначені капітальні витрати підлягають амортизації як основні виробничі фонди. Проте у п. 8.7.1

ст. 8 цього Закону передбачено, що платники податків мають право віднести до валових витрат будь-які витрати, пов'язані з поліпшенням основних фондів, у сумі, що не перевищує 10% сукупної балансової вартості всіх груп основних фондів станом на початок звітного періоду.

Отже, витрати на охорону праці, які можуть бути відображені в податковому обліку, залежно від їх характеру або включаються до складу валових витрат, або збільшують балансову вартість однієї з груп основних фондів, в її складі амортизуються і зменшують суму оподаткованого прибутку.

Слід відмітити, що перелік заходів щодо охорони праці, витрати на які відносяться до валових витрат платника податку, у Законі «Про оподаткування прибутку підприємств» не наведений, що вносить невизначеність у трактуванні цих пунктів.

Але Закон «Про охорону праці» в ст. 19 передбачає, що суму витрат з охорони праці, які належать до валових витрат, слід визначати згідно з переліком заходів та засобів з охорони праці, що затверджується Кабінетом Міністрів. Такий перелік було затверджено постановою від 27 червня 2003р. № 994. У ній обумовлено:

1) що заходи та засоби з охорони праці повинні здійснюватись з урахуванням вимог пп. 5.4.1, 5.4.2, 5.4.7, 5.4.10 ст. 5 та п. 8.7 ст. 8 Закону «Про оподаткування прибутку підприємств»;

2) суми витрат, сплачених (нарахованих) у зв'язку з проведенням заходів з охорони праці, які є частиною підготовки, організації і ведення виробництва, а також суми заробітної плати виконавців робіт або інші витрати на заходи та засоби з охорони праці відповідно до переліку повинні враховуватися лише один раз;

3) у податковому та бухгалтерському звіті сума асигнувань та фактичні витрати на заходи з охорони праці наводяться окремим рядком.

Перелік заходів та засобів з ОП, витрати на здійснення та придбання яких включається до валових витрат (Затверджено постановою Кабміном України від 27.06.03 № 994)

1. Приведення основних фондів у відповідність з вимогами нормативно-правових актів з охорони праці щодо:

- механізації вантажно-розвантажувальних та інших важких робіт, робіт з розливу і транспортування отруйних, агресивних, легкозаймистих і горючих речовин;
- захисту працюючих від ураження електричним струмом; дії статичної електрики та розрядів блискавок;
- безпечного виконання робіт на висоті;
- діючого технологічного та іншого виробничого обладнання;
- систем вентиляції та аспірації, пристроїв, які вловлюють пилю, і установок для кондиціонування повітря у приміщеннях діючого виробництва та на робочих місцях;
- систем природного та штучного освітлення виробничих, адміністративних та інших приміщень, робочих місць, проходів, аварійних

виходів тощо;

- систем теплових, водяних або повітряних завіс, а також установок для нагрівання (охолодження) повітря виробничих, адміністративних та інших приміщень, а під час роботи на відкритому повітрі - споруд для обігрівання працівників та укриття від сонячних променів і атмосферних опадів;
- виробничих та санітарно-побутових приміщень, робочих місць, евакуаційних виходів тощо, технологічних розривів, проходів та габаритних розмірів;
- обладнання спеціальних перехідних галерей, тунелів у місцях масового переходу працівників, зон руху транспортних засобів;
- впровадження в умовах діючого виробництва автоматизованих інформаційних систем охорони праці, систем аналізу та прогнозування аварійних ситуацій, автоматичного та дистанційного керування технологічними процесами і виробничим обладнанням, систем автоматичного контролю і сигналізації про наявність (виникнення) небезпечних або шкідливих виробничих факторів та пристроїв аварійного вимкнення обладнання чи комунікацій у разі виникнення небезпеки для працівників, а також відповідного програмного забезпечення та електронних баз даних з охорони праці у порядку та обсягах, погоджених з територіальними органами державного нагляду за охороною праці.

2. Усунення впливу на працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів або приведення їх рівнів на робочих місцях до вимог нормативно-правових актів з охорони праці (державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти з охорони праці).

3. Проведення атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці та аудиту з охорони праці, оформлення стендів, оснащення кабінетів, виставок, придбання необхідних нормативно-правових актів, наочних посібників, літератури, плакатів, відеофільмів, макетів, програмних продуктів тощо з питань охорони праці.

4. Проведення цільового навчання з охорони праці працівників. Організація семінарів та оглядів-конкурсів з цих питань за умови, що витрати на їх проведення не будуть перевищувати двох відсотків оподаткованого прибутку платника податку за попередній звітний (податковий) рік.

5. Забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту відповідно до встановлених норм (включаючи забезпечення мийними засобами та засобами, що нейтралізують небезпечну дію на організм або шкіру шкідливих речовин, у зв'язку з виконанням робіт, які не виключають можливості забруднення цими речовинами).

6. Надання працівникам, зайнятим на роботах із шкідливими умовами праці, спеціального харчування, молока чи рівноцінних харчових продуктів, а також газованої солоної води.

7. Проведення обов'язкового попереднього, періодичного і позапланового медичного огляду працівників, зайнятих на важких роботах, роботах з небезпечними чи шкідливими умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі.

Цей перелік треба знати як платникам податків, так і працівникам податкових органів, бо між ними можуть виникнути розбіжності стосовно віднесення витрат на здійснення заходів та придбання засобів з охорони праці до валових витрат платника податку.

Як приклад можна розглянути нормативно-правовий акт, який встановлює гігієнічні вимоги до роботи з персональними комп'ютерами (ПК) - «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» (ДСанПіН 3.3.2.007-98), затверджений МОЗ 10.12.98 р., який стосується всіх підприємств, установ, організацій. Наведемо деякі вимоги з охорони праці, встановлені цим нормативним актом, для зменшення негативного впливу на здоров'я користувачів ПК:

1) приміщення для роботи з ПК мають бути обладнані системами кондиціонування повітря (п. 2.8);

2) для зменшення інтенсивності сонячного випромінювання, досягнення рівномірного освітлення віконних прорізів приміщення, де встановлені комп'ютери, повинні бути обладнані регульованими пристроями, жалюзі, шторами, зовнішніми козирками тощо (п. 2.9);

3) для зменшення напруженості праці, втоми та перевтоми під час роботи з ПК мають бути обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімнати психологічного розвантаження, оснащені пристроями для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також пристосовані для занять фізкультурою (п. 2.17).

Крім того, ДСанПіН 3.3.2.007-98 має додаток, в якому дано рекомендації щодо проведення психологічного розвантаження: сеанси психологічного розвантаження повинні проводитись у кімнатах з відповідним інтер'єром, під музику і з демонстрацією спеціальних фото-слайдів.

Отже, іонізатори, кондиціонери, штори і жалюзі, відповідні інтер'єри, аудіо пристрої і пристрої для приготування тонізуючих напоїв, а також тренажери і обладнання для заняття фізкультурою - все це є обладнанням, що призначене для усунення впливу на користувачів ПК небезпечних і шкідливих факторів, які виникають під час їх експлуатації. Воно пов'язане з виробничою діяльністю і повинне бути встановлене відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Витрати на ці засоби повинні відноситися до валових витрат і відображатися в податковому обліку.

Аналіз кошторису витрат на заходи з охорони праці

Кошториси витрат на покращення умов праці на підприємстві складаються кожний рік. Вивчивши всі наявні дані, економіст або бухгалтер разом з інженером з охорони праці складають проект кошторису на охорону праці. Проект кошторису розглядається на спільному засіданні адміністрації та профспілки, корегується за їх зауваженнями і не пізніше 15 лютого затверджується на спільних зборах трудового колективу або зборів представників трудового колективу. Кошторис затверджується трудовим

колективом в особі голови профспілки, від адміністрації - в особі власника підприємства.

При плануванні заходів щодо покращення умов праці необхідно дотримуватися спеціальних вимог. Заходи записуються в кошторис за спеціальною формою:

- у кошторис включаються тільки ті заходи, які передбачені переліком;
- всі заходи занесені у кошторис, повинні бути забезпечені фінансуванням. Мінімальний обсяг фінансування визначається за Законом України про охорону праці, а додаткові витрати виходячи з умов виробництва та фінансових можливостей підприємства;

- у кошторис включаються тільки ті технічні заходи, які забезпечені технічною документацією, комплектуючими виробами та матеріалами;

- у кошторисі всі заходи повинні бути викладені чітко, конкретно з вказівкою що зробити і де зробити;

Забороняється у кошторис заходів включати:

- витрати на пільги та компенсації працівникам;
- витрати на ремонтні роботи, по підтримці основних фондів у нормальному стані;
- витрати на озеленення;
- витрати на очищення водного та повітряного басейнів;
- інші природоохоронні заходи.

Вихідними даними для складання кошторису є:

- аналіз захворюваності в усіх підрозділах підприємства;
- аналіз травматизму, пов'язаного з виробництвом і невиробничого травматизму;
- дані атестації постійних робочих місць за умовами праці;
- комплексний план покращення умов праці на підприємстві;
- санітарно-технічний паспорт підприємства;
- пропозиції головних спеціалістів і керівників підрозділів по покращенню умов праці в галузях.

Комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійних захворювань і аваріям, складаються та заносяться до колективного договору в розділ „Охорона праці” за формою, що наведена в табл.3.2.

Таблиця 3.2 - Комплексні заходи на дії в сфері охорони праці

Найменування заходів (робіт)	Вартість робіт (тис.грн)		Ефективність заходів		Термін виконання	Особи, відповідальні за виконання
	асигновано	витрачено	планується	результат		

Приклад кошторису витрат підприємства на заходи щодо охорони праці

Вихідні данні: кошторис витрат на працезохоронні заходи, що включено до додатку колективного договору підприємства – розділу „Охорона праці” наведений в таблиці 3.3. Оцінити правильність заповнення кошторису щодо правомірності внесення заходів, встановлених термінів та відповідальних. Оцінити правильність розподілу щоквартальних витрат підприємства.

Таблиця 3.3 - Кошторис витрат з охорони праці на підприємстві за 2015 рік

Найменування заходів	Дата виконання	Сума витрат, грн.	Відповідальні
1.Відремонтувати вентиляційну установку в ковальській	Січень	1500	Гол. інженер
2.Придбати гардеробні шафи для ремонтної майстерні	Грудень	150	Гол. інженер
3.Придбані засоби індивідуального захисту органів дихання	Березень	240	Гол. інженер
4.Встановити огороження	Грудень	170	Гол. бухгалтер
5.Придбати пристрої, які полегшують умови праці під час виконання ремонтних робіт	Грудень	2000	Зав. складом
6.Обладнати кімнату для відпочинку механізаторів	Жовтень	900	
7.Встановити на фермі перехідні містки через гноєзбиральний транспортер	Жовтень	150	Зав фермою
8.Обладнати оглядову яму освітленням	Березень	100	Зав. майстерні
9.Улаштування на діючих об'єктах нових і вдосконалення наявних засобів колективного захисту від дії небезпечних і шкідливих факторів, відповідно до вимог	Грудень	300	Гол. інженер
10.Переобладнати опалювальну систему в новому побутовому корпусі	Грудень	570	Гол. інженер
11.Інші		308	
Разом		6388	

Рішення.

- 1) Кошторис складений за неправильною формою.
- 2) Обсяг фінансування буде достатнім, якщо на підприємстві фонд оплати праці за попередній рік складатиме 1277600 грн.
- 3) Кошти за кварталами розподілені не рівномірно:
  - 1 квартал - 4940 грн.
  - 2 квартал - 0 грн.
  - 3 квартал - 0 грн.
  - 4 квартал - 1140 грн.
- 4) Захід 1 включений у кошторис помилково. Усі види ремонту включаються у кошторис витрат на ремонт будинків, обладнання споруд.

Захід 2 включений у кошторис правильно. Відповідає пункту 1 переліку. Відповідальна особа призначена не правильно. Потрібно відповідальним виконавцем призначити зав. майстернею.

Захід 3 включений в цей кошторис правильно. Відповідає пункту 5 переліку.

Захід 4 включений у кошторис правильно. Відповідає пункту 1 переліку. Але захід написаний не конкретно, не вказано, якого виду огорожу належить встановити і де, строк вказаний неправильно. Цю роботу необхідно виконати у першому кварталі. Відповідальна особа призначена неправильно.

Захід 5 захід записаний не конкретно, не вказано, про яку ділянку йде мова. Стилiстично викладено не правильно. Якщо мається на увазі будівельна бригада, тоді Захід відповідає переліку пункт 2, як приведення робочих місць відповідно до вимог охорони праці. Відповідальним необхідно призначити бригадира будівельної бригади.

Захід 6 включений у кошторис правильно, захід відповідає переліку, пункт 1, як обладнання місця організованого відпочинку. Не вказано, хто відповідає за виконання заходу.

Захід 7 включений правильно, відповідає переліку, пункт 1.

Захід 8 включений правильно, відповідає переліку, пункт 1.

Захід 9 захід написаний не конкретно, у такому вигляді записувати у кошторис не можна. Не вказано, який засіб колективного захисту треба встановити та де.

Захід 10 відповідає переліку, пункт 1, але включати в цей кошторис його не можна, тому що опалення треба переобладнати у новому корпусі, це недоробка підрядників-будівельників.

Захід 11 записаний неправильно.
- 5) В результаті аналізу кошторису встановили, що правильно включено у кошторис тільки 7 заходів (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8). На загальну суму 6388 грн., цього недостатньо.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Оцінити відповідність наведеного кошторису (табл. 3.4) нормативним вимогам, якщо відомо, що фонд оплати праці ПАТ «Ічнянський завод сухого молока і масла» в 2013 році - 298 тис.грн., 2014р. - 350 тис.грн., 2015 р. - 344 тис.грн.

Таблиця 3.4 - Перелік витрат підприємства ПАТ «Ічнянський завод сухого молока і масла» на охорону праці за 2013- 2015 рр.

№ з/п	Заходи	Вартість заходу, грн.			Термін виконання, відповідальний
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	
1.	Реконструкція системи вентиляції сушки №1 та пункту електрогазозварювал. робіт	3 600	3960	4554	01.06.15 головний механік
2.	Заходи по зниженню рівня шуму у виробничому цеху	1 200	1320	1518	01.08.15 головний механік
3.	Капітальний ремонт автотранспорту		30 500		01.08.14 начальник транспортного відділу, інженер з безпеки руху
4.	Проведення лабораторних досліджень опору заземлювальних пристроїв	4 700	5170	5945,5	01.05.15 головний енергетик
5.	Залучення авто вишки для безпечного виконання робіт на висоті	1 400	1540	1771	постійно головний енергетик
6.	Монтаж та введення в експлуатацію нової пастеризаційної установки	730 000			01.09.13 головний механік, головний інженер
7.	Діагностика обладнання компресорного цеха	9 800	10780	12397	01.06.15 начальник компресорного цеха
8.	Придбання необхідних наочних посібників, літератури, плакатів	500			01.09.13 інженер з охорони праці
9.	Проведення цільового навчання з охорони праці працівників	5 200	5720	6578	Згідно графіка інженер з охорони праці
10.	Забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту	31 500	34650	39847,5	Згідно термінів заміни, начальники відділів (за необхідністю)
11.	Надання працівникам, зайнятим на роботах із шкідливими умовами праці, спеціального харчування, молока чи рівноцінних харчових продуктів	3 400	3740	4301	Постійно начальники відділів (по яких є необхідність забезпечення)
12.	Проведення медичних оглядів працівників	5 100	5610	6451,5	01.09.15 начальник лабораторії

Завдання 2. Оцінити відповідність наведеного кошторису (табл. 3.5) нормативним вимогам, якщо відомо, що у 2014 році фонд оплати праці на ПАТ«НОМЗ» становив 48224,2 грн..

Таблиця 3.5 - План заходів з охорони праці на ПАТ «НОМЗ» на 2015 р.

№ п/п	Заходи	Місце виконання	Строк виконання	Вартість і джерела фінансування	Відповідальний виконавець	Відм. про вик
1	2	3	4	5	6	7
Організаційні заходи						
1	Систематична перевірка стану електрогосподарства,	склад №1,2,3 цех	1 раз в місяць	120 грн.	гол. інженер механнік-енергетик	50%
	теплових мереж, будівель.	№1,2,3,4				
2	Перевірка технологічного обладнання заводу	-//-	постійно	30 грн.	-//-	50%
3	Перевірка стану контрольовано-вимірювальної апаратури і вентиляційних систем	цех № 1,2,3,4	2 рази на рік	1 000 грн.	гол. Інженер начальник БТК	50%
4	Перевірка протигазів на газопроникнення	-//-	-//-	30 грн.	начальник БТК	Вик.
5	Проведення і інструктаж. робітників компресорного цеху	цех № 1,2,3,4	1 раз в квартал		гол. інженер	Вик.
6	Оновлення інструкцій, правил техніки безпеки і охорони праці	-//-	постійно	-	інженер з ОП	Вик.
Інженерно-технічні заходи						
1	Укомплектування формувань заводу і робітників дільниць засобами індивідуального захисту		1 квартал	80 грн.	гол. інженер гол. бухгалтер	50%

Продовження таблиці 3.5

2	Створення індивідуальних запасів ремонтно-відновлювальних матеріалів для швидкої ліквідації аварійних ситуацій	цех № 1,2,3,4 склад № 1,2,3	постійно	300 грн.	гол. бухгалтер гол. інженер	10%
3	Створення запасів води для знезараження і протипожежних засобів	цех № 1,2,3	постійно	госпо. способом	гол. інженер мех. енергетик	Вик.
4	Ремонт пожежних водоймищ		2 квартал	1 300	гол. бухгалтер гол. інженер	50%
5.	Ремонт повітропроводу між механоскладальним і ливарним цехами		2 квартал	300	-//-	
6.	Реконструкція артезіанської свердловини		3 квартал	870	-//-	Вик.
7.	Реконструкція каналізаційної напірної станції		2 квартал	2 300	-//-	-
8.	Реконструкція котельної адміністративного корпусу		2 квартал	2 500	-//-	-
Заходи по зниженню небезпеки виникнення і розповсюдження особливо небезпечних інфекцій.						
Постійне спостереження за санітарно-епідеміологічним станом 1200 грн.						
Проведення профілактичних щеплень 300 грн.						
Проведення профілактичних щеплень 500 грн						
Створення запасів медикаментів по наданню першої допомоги при 100 грн.						

Питання для самоконтролю

1. Як класифікуються види витрат на охорону праці підприємства?
2. В якому розмірі здійснюється фінансування працезохоронних заходів?
3. Яким чином оподатковуються ці витрати?
4. В якому документі та з якою періодичністю наводяться та контролюються витрати на працезохоронні заходи?
5. За якими показниками здійснюється аналіз кошторису витрат на працезохоронні заходи?

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4

ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦЕОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи: вивчити методику розрахунку соціально-економічної ефективності вкладень в охорону праці.

План роботи

1. Розглянути економічні методи управління охороною праці на підприємстві.
2. Вивчити методику оцінки соціально-економічної ефективності вкладень в охорону праці.
3. На основі наведеної методики розрахувати економічний ефект від впровадження комплексу працезохоронних заходів.

Теоретичні відомості

Для вирішення економічних проблем охорони праці на практиці застосовуються відповідні механізми, серед яких провідне місце займають економічні методи.

Економічні методи управління охороною праці в широкому розумінні цього поняття – це не лише методи, а система методів, форм, засобів і заходів впливу на стан безпеки, гігієни праці та виробничого середовища з урахуванням економічних законів та економічних інтересів усіх учасників виробничого процесу і суспільства в цілому для досягнення головної мети охорони праці: створення безпечних умов праці й збереження життя та здоров'я людини в процесі трудової діяльності.

Економічні методи спрямовані на створення умов, які мають стимулювати діяльність підприємств і організацій щодо досягнення визначених цілей охорони праці з урахуванням потреб та інтересів окремих працівників, трудових колективів, менеджерів та власників підприємств. На відміну від правових та адміністративних методів управління, які регламентують виконання тих чи інших вимог охорони праці, а для ефективного застосування потребують жорсткого контролю за їх виконанням, економічні методи більш ліберальні, базуються не на страху покарання, а на економічних вигодах того, до кого вони застосовуються. Тобто, економічні методи управління охороною праці – це інструмент, за допомогою якого держава, як гарант прав найманих працівників, із використанням НПАОП та спеціально створених інституцій формує такі умови господарювання для роботодавців (власників), що їм стає вигідніше спрямовувати ресурси на попередження травматизму, професійної захворюваності та поліпшення стану умов і охорони праці ніж на компенсації

потерпілим та ліквідацію інших наслідків неналежного стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

В охороні праці можна виділити кілька принципових аспектів застосування економічних методів. Перший з них полягає у тому, що виділяються економічні методи, які безпосередньо виконують роль економічних стимулів (внутрішніх, що запроваджуються на підприємстві або зовнішніх, що вводяться централізовано). До цих методів відносяться різного роду системи стимулювання охорони праці на підприємстві, централізовані системи стимулювання власників підприємств (штрафи, знижки і надбавки до страхових тарифів тощо).

Іншими словами, це методи, які базуються на прямій та очевидній економічній вигоді особи чи групи осіб, до яких застосовуються економічні стимули за виконання вимог охорони праці (робиш так, як вимагає система стимулювання – отримуєш за це одразу якусь вигоду економічного характеру і, навпаки, не дотримуєшся вимог цієї системи – зменшуєш свої вигоди).

Друга група економічних методів управління охороною праці – це методи, які базуються не на прямій та очевидній вигоді, а на глибинних особливостях економічних законів та на непрямих стимулах. Для цієї групи характерним є те, що сам економічний стимул прихований і, проявляється, як правило, через певний ланцюжок причинно-наслідкових зв'язків. Наприклад, для отримання деяких ліцензій підприємство має пред'явити дозвіл органів державного нагляду за охороною праці. На перший погляд це чисто адміністративний захід, але в основі його лежить економічний стимул: не пройдеш процедуру отримання дозволу – не будеш мати ліцензії, не будеш мати ліцензії – не зможеш виконувати ту чи іншу роботу, а, отже, не матимеш бажаного економічного результату (вигоди). Тому адміністративно-правовий метод управління в кінці ланцюжка причинно-наслідкових зв'язків стає по суті економічним. Іншим прикладом може бути законодавче віднесення витрат на заходи з охорони праці до валових витрат виробництва. Це також стимул непрямої дії, оскільки певним чином стимулює фінансування потреб охорони праці за рахунок собівартості (зменшує базу оподаткування).

В залежності від того, до кого застосовуються економічні стимули, виділяється зовнішнє та внутрішнє стимулювання. Тому й економічні методи управління охороною праці за ознакою суб'єкта, яким управляють, поділяються на методи зовнішнього та внутрішнього спрямування. Інструментами економічного впливу держави на роботодавця є кредитна, податкова, інвестиційна, страхова політика, прямі субсидії для поліпшення стану умов і охорони праці та політика штрафних санкцій. У відповідності з цим, економічні методи управління охороною праці можуть бути **реалізовані** шляхом:

- створення сприятливих умов для кредитування заходів і засобів з охорони праці;
- надання податкових пільг;

- запровадження таких умов для інвестування оновлення та модернізації виробничих фондів, які обов'язково б урахували вимоги безпеки праці та виробничого середовища;

- забезпечення функціонування системи обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань на основі прямого зв'язку між рівнями травматизму, профзахворюваності, стану умов і охорони праці та страховими внесками підприємств;

- нормативно - правових вимог, які регламентують застосування штрафних санкцій за порушення роботодавцем вимог безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;

- забезпечення державного фінансування наглядової, консультативної, дозвільної та основних напрямків науково-дослідної роботи; фінансування окремих заходів з охорони праці на найбільш небезпечних виробництвах.

Економічний вплив на найманих працівників здійснюється за допомогою договірної регулювання через колективний договір або безпосередньо роботодавцем через систему стимулювання за виробничі результати чи взагалі через систему управління підприємством (фірмою).

Витрати, пов'язані з охороною праці, складаються з наступних:

- ◆ витрати, пов'язані з відшкодуванням потерпілим внаслідок травм і професійних захворювань (тимчасова непрацездатність; одноразова допомога, включаючи членів родини і утриманців загиблих; відшкодування витрат лікувальним установам; санаторно-курортне обслуговування; витрати на соціальну допомогу інвалідам; інші доплати);

- ◆ пільги та компенсації за важку роботу та роботу в шкідливих умовах (додаткові відпустки; скорочений робочий день; лікувально-профілактичне харчування; надання молока чи інших рівноцінних продуктів; підвищені тарифні ставки; доплати за умови та інтенсивність праці; пенсії на пільгових умовах);

- ◆ витрати на профілактику травматизму та захворювань (витрати на працезахоронні заходи за колективним договором; витрати на додаткові до колективного договору працезахоронні заходи; витрати на працезахоронні заходи з інших джерел фінансування);

- ◆ витрати на ліквідацію наслідків аварій та нещасних випадків (вартість зіпсованого обладнання, будівель, інструментів; витрати на порятунок потерпілих, розслідування нещасного випадку; виплати заробітної плати і доплати за час вимушених простоїв; вартість ремонту частково зіпсованого обладнання, будівель, інструментів; вартість підготовки та перепідготовки працівників замість вибулих унаслідок загибелі чи інвалідності);

- ◆ штрафи та інші відшкодування (штрафи підприємства, організації за недотримання нормативних вимог охорони праці; штрафи працівників за порушення законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці; компенсації працівникам за зупинку робіт органами Держгірпромнагляду; компенсаційні виплати населенню за пошкодження їх житлового фонду, частки майна і забруднення навколишнього середовища інші санкції).

Розглядаючи зазначені витрати за їхньою доцільністю, їх можна поділити на доцільні, частково доцільні і недоцільні витрати.

Доцільні витрати спрямовані на збереження здоров'я працівників, раціональне витрачання ними життєвих сил під час роботи та на відновлення працездатності. Вони не лише забезпечують поліпшення умов праці, а й сприяють зростанню її продуктивності.

Частково доцільними вважаються витрати на пільги та компенсації за несприятливі умови праці. Ці витрати зменшують негативний вплив шкідливих виробничих факторів на працюючих, в той же час їх можна уникнути шляхом приведення умов праці до нормативних.

Недоцільні витрати – це додаткові до страхових відшкодування потерпілим внаслідок травм і профзахворювань, витрати на ліквідацію наслідків аварій і нещасних випадків, витрати на штрафні санкції та інші відшкодування. Вони обумовлюють підвищення собівартості продукції, зниження її обсягу тощо. Частково доцільні і недоцільні витрати призводять до збитків підприємства та зниження ефективності виробництва.

Доцільними є витрати на профілактику травматизму і професійних захворювань $\sum B_k$, які можна вважати вкладанням в охорону праці. Решта витрат, а саме, додаткові до страхових відшкодування потерпілим унаслідок травм і профзахворювань $\sum T_k$, пільги і компенсації працюючим у важких і шкідливих умовах $\sum P_k$, витрати на ліквідацію наслідків аварій і нещасних випадків $\sum G_k$, штрафи та інші примусові відшкодування $\sum Ш_k$ є недоцільними або ж частково доцільними.

Методика оцінки ефективності заходів і засобів профілактики виробничого травматизму і професійної захворюваності

У загальному вигляді показник ефективності витрат підприємства на заходи з охорони праці (E) визначається відношенням величини річної економії від поліпшення умов і безпеки праці до суми вкладень підприємства в заходи з охорони праці, тобто

$$E = E_p / B, \quad (4.1)$$

де E_p - річна економія (економічний ефект) від поліпшення умов і охорони праці на підприємстві (прибуток чи зменшення збитків);

B - загальні вкладення підприємства в охорону праці ($\sum B_k$).

Визначення ефективності витрат підприємства на охорону праці передбачає врахування двох альтернативних класифікацій економії від поліпшення умов і охорони праці:

1) за економічними показниками, обов'язковими для обліку та звітності;

2) за показниками, що базуються на зіставленні зміни основних соціально-економічних результатів за певний час (зменшення травматизму, захворюваності, пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах, скорочення плинності кадрів тощо).

Річна економія від поліпшення умов і охорони праці на підприємстві за економічними показниками, обов'язковими для обліку та звітності (E_p) визначається за формулою

$$E_p = \sum T_{кД} + \sum T_{кП} + \sum П_{кД} + \sum П_{кП} + \sum Г_{кД} + \sum Г_{кП} + \sum Ш_{кД} + \sum Ш_{кП}, \quad (4.2)$$

де $\sum T_{кД}$, $\sum T_{кП}$ – суми додаткових до страхових відшкодувань потерпілим унаслідок травм на виробництві і професійних захворювань;

$\sum П_{кД}$, $\sum П_{кП}$ – суми витрат на пільги і компенсації за незадовільні умови праці;

$\sum Г_{кД}$, $\sum Г_{кП}$ – суми витрат на ліквідацію наслідків аварій і нещасних випадків на виробництві;

$\sum Ш_{кД}$, $\sum Ш_{кП}$ – суми штрафів та інших примусових відшкодувань, пов'язаних з аваріями і нещасними випадками на виробництві;

$Д$, $П$ – індекси, що показують значення наведених витрат відповідно «до» й «після» впровадження заходів щодо поліпшення умов і охорони праці.

Класифікацію річної економії підприємства від поліпшення умов та безпеки праці за показниками, що базуються на зіставленні основних соціально-економічних результатів поліпшення умов праці, можна представити у вигляді:

Економія від зменшення професійної захворюваності

- заробітна плата;
- зниження собівартості продукції;
- зменшення виплат по тимчасовій непрацездатності

Економія від зменшення випадків травматизму

- заробітна плата;
- зниження собівартості продукції;
- зменшення виплат по тимчасовій непрацездатності

Економія від зниження плинності кадрів

- зниження собівартості продукції;
- збільшення прибутку;
- витрати на підготовку кадрів

Економія від скорочення пільг і компенсацій за роботу в небезпечних і шкідливих умовах:

- заробітна плата;
- витрати на лікувально і профілактичне харчування;
- витрати на безкоштовне надання молока чи інших рівноцінних харчових продуктів.

Річна економія підприємства від поліпшення безпеки праці складається з:

- економії від зменшення професійної захворюваності;
- економії від зменшення випадків травматизму;
- економії від зниження плинності кадрів;
- економії від скорочення пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах.

Розрахунок економії від зменшення рівня захворюваності чи травматизму здійснюється в такій послідовності:

1. Скорочення витрат робочого часу за рахунок зменшення рівня захворюваності (аналогічно для травматизму) за певний час ($\Delta Д$) визначається за формулою:

$$\Delta D = \frac{D_1 - D_2}{100} \cdot \chi_3, \quad (4.3)$$

де D_1 D_2 - кількість днів непрацездатності через хвороби чи травми, що припадають на 100 працюючих відповідно до і після проведення заходів;

χ_3 - річна середньооблікова чисельність працівників, осіб.

2. Зростання продуктивності праці:

$$\Delta W = \frac{\Delta D \cdot Z_B}{P_n}, \quad (4.4)$$

де Z_B - вартість продукції, виробленої за зміну одним працівником;

P_n - вартість річної товарної продукції підприємства.

3. Річна економія зарплати за рахунок зростання продуктивності праці при зменшенні рівня захворюваності і травматизму:

$$E_3 = \frac{\Delta W \cdot Z_p}{100} \cdot \chi_{CP}, \quad (4.5)$$

де χ_{CP} - середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу;

Z_p - середньорічна заробітна плата одного працівника з відрахуваннями на соцстрахування.

4. Річна економія на собівартості продукції за рахунок зменшення умовно-постійних витрат:

$$E_C = \frac{Y \cdot \Delta D \cdot Z_B}{P_n}, \quad (4.6)$$

де Y - умовно-постійні витрати у виробничій собівартості річного обсягу товарної продукції.

5. Економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності:

$$E_{CC} = \Delta D \cdot P_D, \quad (4.7)$$

де P_D - середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності.

6. Річна економія за рахунок зменшення рівня захворюваності:

$$E_{P3} = E_3 + E_C + E_{CC}, \quad (4.8)$$

де E_3 , E_C , E_{CC} - відповідно складові економії за рівнем захворюваності.

7. Річна економія за рахунок зменшення травматизму (E_{PT}):

$$E_{PT} = E_3^T + E_C^T + E_{CC}^T, \quad (4.9)$$

де E_3^m , E_C^m , E_{CC}^m - відповідно складові економії по травматизму, розраховані за наведеними 4.5 - 4.7 залежностями.

8. За необхідності розрахунку, економія від зменшення плинності кадрів розраховується за формулою:

$$E_{PK} = (\chi_{31} - \chi_{32}) \cdot D_n \cdot Z_B, \quad (4.10)$$

де $Ч_{31}, Ч_{32}$ - кількість працівників, що звільнилися за власним бажанням через несприятливі умови праці відповідно до і після запровадження комплексу працезохоронних заходів;

$Д_n$ - середня тривалість перерви в роботі звільненого при переході з одного підприємства на інше.

9. Розрахунок економії від зменшення пільг і компенсацій за роботу у несприятливих умовах у зв'язку зі скороченням або повною відміною оплати за підвищеними тарифними ставками, надання додаткової відпустки та скороченого робочого дня визначається по кожному з перерахованих видів пільг шляхом зіставлення відповідних даних (кількість працівників, які користуються пільгами, розмір середньорічної або середньогодинної заробітної плати тощо) у базовому та плановому періодах.

10. Економія фонду заробітної плати в зв'язку з відміною скороченого робочого дня ($Е_{сд}$) розраховується за формулою:

$$E_{сд} = З_r \cdot \Phi_d \cdot (Ч'_{сд} d_1 - Ч''_{сд} d_2), \quad (4.11)$$

де $З_r$ - середня оплата однієї години роботи працівника;

Φ_d - кількість робочих днів (змін) на одного працівника за рік;

$Ч'_{сд}, Ч''_{сд}$ - чисельність працівників, які мають право на скорочений робочий день, відповідно до і після запровадження заходів щодо поліпшення умов праці;

d_1, d_2 - кількість годин, на які скорочено робочий день через несприятливі умови праці, відповідно до і після запровадження заходів.

11. Економія фонду заробітної плати у зв'язку зі скороченням чи повною відміною додаткової відпустки:

$$E_{дв} = З_d \cdot (Ч'_{св} Д'_в - Ч''_{св} Д''_в), \quad (4.12)$$

де $З_d$ - середньоденна оплата роботи одного працівника;

$Ч'_{св}, Ч''_{св}$ - чисельність працівників, які мають право на додаткову відпустку, до і після запровадження заходів щодо поліпшення умов праці;

$Д'_в, Д''_в$ - середня тривалість додаткової відпустки одного працівника, що має на це право, відповідно до і після запровадження заходів.

12. Економія фонду заробітної плати у зв'язку зі скороченням чисельності працівників, що мають право на підвищення тарифу за роботу в важких, шкідливих, особливо важких і особливо шкідливих умовах праці ($Е_{тс}$):

$$E_{тс} = \Phi_c \cdot [З_{гв} (Ч'_в - Ч''_в) + З_{гп} (Ч'_п - Ч''_п)], \quad (4.13)$$

де Φ_c - ефективний фонд робочого часу;

$З_{гв}$ - середньогодинна тарифна ставка працівників при відрядній оплаті праці за роботу в незадовільних умовах;

$З_{гп}$ - середньогодинна тарифна ставка працівників при погодинній оплаті за роботу в незадовільних умовах;

$Ч_6', Ч_6''$ - чисельність працівників (при відрядній оплаті), що працюють у незадовільних умовах, відповідно, до і після впровадження працезохоронних заходів;

$Ч_n', Ч_n''$ - чисельність працівників (за погодинної оплати), що працюють у незадовільних умовах праці, відповідно, до і після впровадження заходів щодо поліпшення умов праці.

13. Економія витрат за рахунок скорочення чисельності працівників, які мають право на лікувально-профілактичне харчування:

$$E_{лп} = g_{лп} (D_{лп}^I Ч_{лп}^I - D_{лп}^{II} Ч_{лп}^{II}), \quad (4.14)$$

де $g_{лп}$ - денна вартість лікувально-профілактичного харчування одного працівника;

$Ч_{лп}, D_{лп}$ - кількість днів, коли надається лікувально-профілактичне харчування відповідно до і після впровадження заходів;

$Ч_{лп}', D_{лп}'$ - кількість працівників, що мають право на лікувально-профілактичне харчування відповідно до і після впровадження заходів.

14. Економія витрат у зв'язку зі скороченням кількості працівників, які користуються правом на безкоштовне одержання молока або інших рівноцінних харчових продуктів:

$$E_{сх} = g_{сх} \cdot \Phi_D (Ч_{сх}^I - Ч_{сх}^{II}), \quad (4.15)$$

15. Загальна (річна) економія витрат на пільги і компенсації працівникам за роботу в несприятливих умовах ($E_{РПК}$):

$$E_{РПК} = E_{сд} + E_{дв} + E_{тс} + E_{лп} + E_{сх}. \quad (4.16)$$

16. Річна економія підприємства від поліпшення умов і безпеки праці за показниками, що базуються на визначенні основних соціально-економічних результатів працезохоронної діяльності на підприємстві (E_p), є сумою складових, визначених за формулами (4.8), (4.9) і (4.15):

$$E_p = E_{рз} + E_{рт} + E_{РПК}. \quad (4.17)$$

Визначивши річну економію від поліпшення умов і безпеки праці за показниками, що базуються на визначенні основних соціально-економічних результатів працезохоронної діяльності на підприємстві (E_p), за формулою (4.1) знаходимо ефективність витрат на охорону праці (E).

За даними досліджень, комплекс заходів з поліпшення умов праці може забезпечити приріст продуктивності праці на 15-20%. Так, нормалізація освітлення робочих місць збільшує продуктивність праці на 6-13% та скорочує брак на 25%. Раціональна організація робочого місця підвищує продуктивність праці на 21%, раціональне фарбування робочих приміщень - на 2-5%.

Економічне обґрунтування заходів щодо поліпшення умов і охорони праці здійснюється в такому порядку:

- визначається набір заходів, що ґрунтуються на вихідних даних про необхідну зміну стану умов праці на основі визначених соціальних показників за базовим і впроваджуваним варіантами:

- визначаються витрати на реалізацію заходів;
- розраховується соціальна і соціально-економічна ефективність;
- розраховується економічний ефект за результатами здійснення заходів.

Питання для самоконтролю

- 1. В чому полягає соціальне значення охорони праці?*
- 2. Які соціальні показники залежать від стану безпеки і умов праці? Як вони впливають на економічні показники роботи підприємства?*
- 3. Які витрати здійснює підприємство на заходи щодо поліпшення умов праці?*
- 4. В чому полягає методика оцінки соціальної та соціально-економічної ефективності заходів щодо покращення охорони праці?*
- 5. З яких показників складається річна економія підприємства, отримана за рахунок поліпшення охорони праці?*
- 6. В якому порядку визначаються заходи по економічному обґрунтуванню щодо поліпшення умов і охорони праці?*
- 7. В чому полягає спрощена методика визначення ефективності витрат на охорону праці?*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Гогіташвілі Г. Г. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с..
2. Дзінзюк Б.В., Іванов В.Г. та ін. Охорона праці. Збірник задач/ Навч. посібник. – Харків: ХНУРЕ, 2006. – 244 с..
3. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги. Навчальний посібник. – К.: «Основа». 2011. – 551 с..
4. Практикум з охорони праці: Навчальний посібник / В.Ц. Жидецький, В.С. Джигерей, В.М. Сторожук та ін.; За ред. В.Ц. Жидецького. – Львів: Афіша, 2000. – 352 с
5. Протоєрейський О. С, Запорожець О. І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с..

Законодавчі акти та документи

6. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості і небезпечності факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 р. № 528
7. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (постанова КМУ від 30 листопада 2011 р. № 1232)
8. ГОСТ 12.0.003-74. ССБТ. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация.
9. ГОСТ 12.1.009-76. ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения.
10. ГОСТ 12.1.012-90. ССБТ. Вибрация. Общие требования безопасности.
11. ГОСТ 12.1.019-79 ССБТ. Электробезопасность. Общие требования.
12. ГОСТ 12.1.029-80. ССБТ. Средства и методы защиты от шума. Классификация.
13. ГОСТ 12.1.004-91. ССБТ. Пожарная безопасность. Общие требования.
14. ГОСТ 12.2.032-78. ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования.
15. ГОСТ 12.2 033-78. ССБТ. Рабочее место при выполнении работ стоя. Общие эргономические требования.
16. ГОСТ 12.4.026-76. ССБТ. Цвета сигнальные и знаки безопасности.
17. ГОСТ 12.1.045 "ССБТ. Электростатические поля. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля"
18. ДБН В.2.5-13-98. Інженерне обладнання будинків і споруд. Пожежна автоматика будинків і споруд.

19.ДСН 3.3.6.037-99. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.

20.ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.

21.ДБН В.25-28-2006. Природне і штучне освітлення.

22.ДСанПіН 3.3.2.007-98 Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами (ВДТ) електронно-обчислювальних машин

23.ДСТУ 2293-99. Охорона праці. Терміни та визначення.

24.ДСТУ 3273-95. Безпечність промислових підприємств. Загальні положення та вимоги.

25.ДСТУ 2156-93. Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення.

26.ДСТУ 2960-94. Організація промислового виробництва. Основні поняття. Терміни та визначення.

27.НПАОП 0.00-7.11-12 Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників

28.НПАОП 0.00-4.09-07 Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства

29.НПАОП 0.00-4.11-07 Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці

30.НПАОП 0.00-4.12-05 Типове положення про порядок проведення навчання з питань охорони праці

31.НПАОП 0.00-4.24-03 Положення про порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з роботами із шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної небезпеки

32.НПАОП 0.00-4.21-04 Типове положення про службу охорони праці

33.НПАОП 0.00-4.15-98 Положення про розробку інструкцій з охорони праці

34.НПАОП 0.00-6.03-93 Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві

35.НПАОП 0.00-6.23-92 Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці

36.НПАОП 0.00-4.33-99 Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій

37.НПАОП 0.00-1.55-77 Правила безплатної видачі лікувально-профілактичного харчування

38.НПАОП 0.00-2.01-05 Перелік робіт з підвищеною небезпекою

39.НПАОП 0.00-4.36-87 Про порядок безплатної видачі молока або інших рівноцінних харчових продуктів робітникам і службовцям, які зайняті на роботах з шкідливими умовами праці

40.НПАОП 0.00-3.06-22 Про видачу мила на підприємствах

41.НПАОП 0.00-3.07-09 Норми безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам загальних професій різних галузей промисловості

42.НПАОП 0.00-4.01-08 Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту

43.НПАОП 0.00-4.03-04 Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці

44.НПАОП 0.00-7.06-94 Єдина державна система показників обліку умов та безпеки праці

45.НПАОП 40.1-1-32-01 Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок.

46.НАПБ Б.03.001-2204. Типові норми належності вогнегасників.

47.НПАОП 0.03-3-05-77 Санітарно-гігієнічні норми допустимої напруженості електростатичного поля

48.НПАОП 0.00-1.28-10 Правила охорони праці при експлуатації ЕОМ.

49.НПАОП 0.00-1.28-10 Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин

50.НПАОП 0.00-4.21-04 Типове положення про службу охорони праці.

51.НПАОП 40.1-1.21-98 Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів (ПУЕ-85)

52.НАПБ Б.03.002-2007 Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою

53.НАПБ А.01.001-2004 Правила пожарной безопасности Украины.

54.НАПБ Б.06.004-2005 Перечень однотипных по назначению объектов, подлежащих оборудованию автоматическими установками пожаротушения и пожарной сигнализации.

55.НПАОП 40.1-1.01-97 Правила безопасной эксплуатации электроустановок.

56.НРБУ-97 – Норми радіаційної безпеки України 1997 р., затверджені наказом МОЗ України № 62 від 01.12.1997

57.НРБУ-97/Д-2000 – Норми радіаційної безпеки України, доповнення: радіаційний захист від джерел потенційного опромінення; 2000 р., затверджені наказом МОЗ України № 116 від 12.07.2000

58.ОСП 72/87 Основные санитарные правила работы с радиоактивными веществами и другими источниками ионизирующих излучений.

59.ОСПУ-2005 Основные санитарные правила обеспечения радиационной безопасности Украины

60.СанПиН 5804-91 Санитарные нормы и правила устройства и эксплуатации лазеров

61.СНиП 2.04.05-91 Отопление, вентиляция и кондиционирование

62.СНиП 2.09.02-85 Производственные здания промышленных предприятий. Нормы проектирования

63.ТСО'03 Стандарт ТСО на ергономику, экологию и безопасность электроннолучевых и жидкокристаллических дисплеев

Методична література

1. Охорона праці в галузі: метод. вказ. до самот. роботи студ. спец. 7.050802 та 8.050802 «Електронні системи»/Денисова Н.М., Гуменюк О.Л., Челябієва В.М./ / Чернігів: ЧДТУ, 2012. –92 с.

2. Охорона праці. Методичні вказівки до виконання розділу „Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях” в дипломних проектах спеціалістів та кваліфікаційних роботах магістрів галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво/ Укл.: Денисова Н.М., Буяльська Н.П. – Чернігів: ЧНТУ, 2014. – 23 с.

3. Практикум з охорони праці для студентів напрямів підготовки 0502 – Менеджмент, 0501 – Економіка і підприємництво” /О.Л.Гуменюк, В.М.Челябієва, Н.М.Денисова – Чернігів: ЧДТУ, 2009. – 112 с..

Інтернет - ресурси

1. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).
2. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
3. <http://www.mns.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України.
4. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
5. <http://base.safework.ru/iloenc> - Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.
6. <http://base.safework.ru/safework> - Библиотека безопасного труда МОТ.
7. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
8. <http://www.budinfo.com.ua> - Портал «Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ».
9. <http://www.oxpaha.ru> - ОХРАНА. Интернет-газета о безопасности.
10. <http://www.kodeks-luks.ru> - Нормативные документы в области охраны труда:
11. <http://www.gazeta.asot.ru> - Электронная версия газеты «Безопасность Труда и Жизни».
12. <http://www.asot.ru> - Центральный сайт Ассоциации специалистов по охране труда (РФ).

КАРТА УМОВ ПРАЦІ

Підприємство (організація,
установа) _____
Виробництво _____
Цех (дільниця, відділ) _____

Номер робочого місця _____
Професія (посада) _____
_____
(код по ЄТКД, КД, повне найменування)
Номери аналогічних робочих місць _____

Таблиця А.1 - Оцінка факторів виробничого і трудового процесу

Чинники виробничого середовища і трудового процесу	Значення фактора (ГДК, ГДР)		Умови і характер праці			Тривалість дії фактора, % за зміну	Примітка
	Допуст.	Факт.	1 ст	2 ст	3 ст		
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Шкідливі хімічні речовини:							
а) 1 клас небезпеки							
б) 2 клас небезпеки							
в) 3-4 клас небезпеки							
2. Пил переважно фіброгенної дії							
3. Шум							
4. Інфразвук							
5. Ультразвук							
6. Неіонізуючі: випромінювання							
а) промислової частоти							
б) радіотехнічних діапазонів							
7. Рентгенівське випромінювання							
8. Мікроклімат:							
а) температура повітря							
б) швидкість руху повітря							
в) відносна вологість							
9. Освітлення:							
а) природне							
б) штучне							
10. Важкість праці:							
а) дрібні стереотипні рухи кистей і пальців рук, кількість за зміну							
б) робоча поза							
в) нахил тулуба							
г) переміщення в просторі							

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5	6	7	8
11. Напруженість праці: а) увага б) напруженість аналізаторних функцій в) емоційна та інтелектуальна напруженість г) одноманітність							
12. Змінність							
Разом							

- I. Гігієнічна оцінка умов праці** _____
- II. Оцінка технічного та організаційного рівня** _____
- III. Атестація робочого місця** _____
- IV. Рекомендації щодо поліпшення умов праці, їх економічне обґрунтування** _____
- V. Пільги і компенсації**

Таблиця А.2 – Пільги та компенсації

	Діючі	Запропоновані	Витрати, грн
Пенсійне забезпечення			
Доплати			
Додаткові відпустки			
Інші			

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

З атестацією ознайомлені _____

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УМОВ ПРАЦІ

(Витяг з класифікації умов праці і характеру праці за ступенями шкідливості і небезпечності, важкості і напруженості)

Таблиця Б.1 – Критерії оцінки умов праці

№	Фактор	Шкідливі і небезпечні умови та характер праці		
		I ступінь	II ступінь	III ступінь
1	2	3	4	5
	Шкідливі хімічні речовини:	Перевищення ГДК		
	1 клас небезпеки 2 клас небезпеки 3-4 класи небезпеки	до 2 разів до 3 разів до 4 разів	2,1 - 4 рази 3,1 - 5 разів 4,1 - 6 разів	> 4 разів > 5 разів >6разів
2	Пил переважно фіброгенної дії	Перевищення ГДК		
		до 2 разів	2,1 - 5	> 5 разів
3	Вібрація (загальна і локальна)	Перевищення ГДР		
		до 3 дБ	3,1 - 6 дБ	> 6 дБ
4	Шум	Перевищення ГДР		
		до 10 дБА	10 – 15 дБА	> 15 дБА
5	Інфразвук	вище ГДР	-	-
6	Ультразвук	вище ГДР	-	-
7	Неіонізуючі випромінювання: - радіочастотний діапазон - діапазон промислової частоти - оптичний діапазон (лазерне випромінювання)	вище ГДР	-	-
		вище ГДР	-	-
		вище ГДР	-	-
8	Мікроклімат у приміщенні:	Вище гранично допустимих значень у теплий період або нижче мінімально допустимих значень у холодний період		
	температура повітря, град.	до 4 град.	4,1 - 8 град.	вище 8 град.
	швидкість руху повітря, м/с	Вище рівнів допустимих величин в холодний і теплий періоди року або нижче мінімально допустимих в теплий період року		
	відносна вологість повітря, %	до 3 разів	вище 3 разів	-
		Перевищення рівнів, допустимих санітарними нормативами в теплий період року		
		до 25%	більше 25%	
	інфрачервоне випромінювання, Вт/м ²	141-350	351-2800	вище 2800

Продовження таблиці Б.1

9	Температура зовнішнього повітря (при роботі на відкритому повітрі), град.С влітку взимку	до 32 -(10-14)	32,1 – 40 -(15-20)	вище 40 нижче -20
10	Біологічні фактори –	Перевищення ГДК		
	Мікроорганізми	до 2 разів	2,1 – 4	> 4 разів
	1 клас небезпеки	до 3 разів	3,1 – 6	>6 разів
	2 клас небезпеки	до 5 разів	5,1 – 10	>10 разів
	3-4 класи небезпеки	Перевищення ГДК		
	Білкові препарати	до 3 разів	3,1 – 5	>5 разів
1 клас небезпеки	до 5 разів	5,1 – 10	>10 разів	
2 клас небезпеки	до 10 разів	10,1 – 20	>20 разів	
3-4 класи небезпеки	Перевищення ГДК			
Природні компоненти	Перевищення ГДК			
організму (амінокислоти, вітаміни та ін.)	до 5 разів	5,1 – 10	>10 разів	
1 клас небезпеки	до 7 разів	7,1 - 15	>15 разів	
2 клас небезпеки				
11	Важкість праці:			
	Динамічна робота	чол.> 90	-	-
	Потужність зовнішньої роботи,	жін.> 63	-	-
	Вт, при роботі за участю м'язів			
	нижніх кінцівок і тулуба	чол.> 45	-	-
	Те саме, при роботі з	жін.> 30,5	-	-
	переважною участю м'язів			
	плечового поясу	чол.31-35	> 35	-
	Маса піднімання і	жін.11-15	>15	-
	переміщення вантажу, кг			
	Дрібні стереотипні рухи кистей і пальців рук, кількість за зміну	40001-60000	60001-80000	>80000
Статичне				
навантаження				
Величина навантаження за зміну, (Кг x с)				
при утриманні вантажу	43001-97000	Вище 97000	-	
однією рукою	97001-208000	Вище 208000	-	
двома руками	130001-260000	Вище 260000	-	
за участю м'язів тулуба і ніг				
Робоча поза				
Перебування в нахиленому	26-50% тривалості зміни	понад 50% тривалості зміни	-	
положенні до 30 град.				
Перебування в вимушеному	до 25%	понад 25% тривалості зміни	-	
положенні(на колінах, навпочіпки і т.п.				
Нахили тулуба				
Вимушені нахили понад 30	101-300 разів за зміну	більше 300 разів за зміну	-	
град.				
Переміщення в просторі (переходи, зумовлені	10,1-17 км за зміну	понад 17 км за зміну	-	

1	2	3	4	5
12	<p>Напруженість праці Увага:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тривалість зосередження (% до тривалості зміни) - частота сигналів у середньому за годину 	<p>вище 75 вище 300</p>	-	-
	<p>Напруженість аналізаторних функцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зору (категорія зорових робіт) - слуху (при виробничій потребі сприйняття мови або диференціювання сигналів) <p>Емоційна та інтелектуальна напруженість</p> <p>Одноманітність:</p> <ul style="list-style-type: none"> - кількість елементів у багаторазово повторюваних операціях - тривалість виконання повторюваних операцій, в сек - час стеження за ходом виробничого процесу без активних дій (% до тривалості зміни) 	<p>високоточна</p> <p>розбірливість слів і сигналів <70%</p> <p>Вирішення важких завдань в умовах дефіциту часу і інформації з підвищеною відповідальністю</p> <p>3-2</p> <p>19</p> <p>96 та більше</p>	<p>особливо точна із застосуванням оптичних приладів</p> <p>-</p> <p>Особливий ризик, небезпека, відповідальність за безпеку інших</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p>	<p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p>
13	Змінність	Нерегулярна змінність з роботою в нічну зміну	-	-

ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ КМУ ВІД 30 ЛИСТОПАДА 2011 Р. № 1232 „ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБЛІКУ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ, ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ І АВАРІЙ НА ВИРОБНИЦТВІ”

Розслідування проводиться у разі виникнення нещасного випадку, а саме обмеженої в часі події або раптового впливу на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких зафіксовано шкоду здоров'ю, зокрема від одержання поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, гострого професійного захворювання і гострого професійного та інших отруєнь, одержання сонячного або теплового удару, опіку, обмороження, а також у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетрусу, зсуву, повені, урагану тощо), контакту з представниками тваринного і рослинного світу, які призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менш як на один робочий день, зникнення, а також настання смерті працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків.

До гострого професійного отруєння належить захворювання, що виникло після однократного впливу на працівника шкідливої речовини (речовин).

До гострого професійного захворювання належить захворювання, що виникло після однократного (протягом не більш як однієї робочої зміни) впливу шкідливих факторів фізичного, біологічного та хімічного характеру.

Про кожний нещасний випадок потерпілий або працівник, який його виявив, чи інша особа - свідок нещасного випадку повинні негайно повідомити керівника робіт, який безпосереднього здійснює контроль за станом охорони праці на робочому місці (далі - безпосередній керівник робіт), чи іншу уповноважену особу підприємства і вжити заходів до надання необхідної допомоги потерпілому.

У разі настання нещасного випадку безпосередній керівник робіт зобов'язаний:

терміново організувати надання першої невідкладної допомоги потерпілому, забезпечити у разі потреби його доставку до лікувально-профілактичного закладу;

негайно повідомити роботодавця про те, що сталося;

зберегти до прибуття комісії з розслідування (спеціального розслідування) нещасного випадку обстановку на робочому місці та машини, механізми, обладнання, устаткування (далі - устаткування) у такому стані, в якому вони були на момент настання нещасного випадку (якщо це не загрожує життю чи здоров'ю інших працівників і не призведе до більш

тяжких наслідків та порушення виробничих процесів), а також вжити заходів до недопущення подібних нещасних випадків.

Лікувально-профілактичний заклад повинен передати протягом доби з використанням засобів зв'язку та на паперовому носії екстрене повідомлення про звернення потерпілого з посиланням на нещасний випадок на виробництві за формою згідно з додатком 1:

- 1) підприємству, де працює потерпілий;
- 2) робочому органів виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань за місцезнаходженням підприємства, де працює потерпілий, або за місцем настання нещасного випадку з фізичною особою - підприємцем або особою, що забезпечує себе роботою самостійно;
- 3) територіальному органів Держгірпромнагляду за місцем настання нещасного випадку;
- 4) закладові державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством, де працює потерпілий, або такому закладові за місцем настання нещасного випадку з фізичною особою - підприємцем або особою, що забезпечує себе роботою самостійно, у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння).

Лікувально-профілактичний заклад обов'язково проводить у порядку, встановленому МОЗ, необхідні дослідження і складає протокол про наявність в організмі потерпілого алкоголю (наркотичних засобів чи отруйних речовин) та визначає ступінь його сп'яніння. 10. Роботодавець, одержавши повідомлення про нещасний випадок, зобов'язаний:

- 1) протягом однієї години передати з використанням засобів зв'язку та протягом доби на паперовому носії повідомлення про нещасний випадок:
  - Фондові за місцезнаходженням підприємства, на якому стався нещасний випадок;
  - керівникові первинної організації профспілки незалежно від членства потерпілого в профспілці (у разі наявності на підприємстві кількох профспілок - керівникові профспілки, членом якої є потерпілий, а у разі відсутності профспілки - уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці);
  - керівникові підприємства, де працює потерпілий, якщо потерпілий є працівником іншого підприємства;
  - органів державного пожежного нагляду за місцезнаходженням підприємства у разі настання нещасного випадку внаслідок пожежі;
  - закладові державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством (у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння));
- 2) протягом доби утворити комісію у складі не менш як три особи та організувати проведення розслідування.

До складу комісії входять керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій з охорони праці (голова комісії), представник Фонду за місцезнаходженням підприємства, представник первинної профспілки (у разі наявності на підприємстві кількох профспілок - представник профспілки, членом якої є потерпілий, а у разі відсутності профспілки - уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці), а також представник підприємства, інші особи.

Якщо потерпілий є працівником іншого підприємства, до складу комісії входять також представники такого підприємства та первинної організації профспілки, а у разі відсутності на підприємстві профспілки - уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці.

До складу комісії не може входити безпосередній керівник робіт.

У разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) до складу комісії входить також представник закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством. У разі відсутності на підприємстві, у фізичних осіб - підприємців чи в осіб, що забезпечують себе роботою самостійно, необхідної кількості осіб для утворення комісії до складу комісії входять представники роботодавця (роботодавець) та райдержадміністрації чи виконавчого органу місцевого самоврядування.

Комісія зобов'язана протягом трьох робочих днів з моменту її утворення:

- обстежити місце настання нещасного випадку, одержати письмові пояснення потерпілого, якщо це можливо, опитати осіб - свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб;
- визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини настання нещасного випадку;
- вивчити первинну медичну документацію (журнал реєстрації травматологічного пункту лікувально-профілактичного закладу, звернення потерпілого до медичного пункту або медико-санітарної частини підприємства, амбулаторну картку та історію хвороби потерпілого, документацію відділу кадрів, відділу (служби) охорони праці тощо);
- визначити, пов'язаний чи не пов'язаний нещасний випадок з виробництвом;
- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити план заходів щодо запобігання подібним нещасним випадкам;
- скласти у п'яти примірниках акт проведення розслідування нещасного випадку за формою Н-5 (далі - акт за формою Н-5) згідно з додатком 3 та акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за формою Н-1 (далі - акт за формою Н-1) згідно з додатком 4 (у разі, коли нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний з виробництвом) і передати їх роботодавцеві для затвердження;

- скласти у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом, крім актів за формою Н-5 і Н-1, у шістьох примірниках картку обліку професійного захворювання (отруєння) за формою П-5.

У разі коли нещасний випадок визнаний комісією таким, що не пов'язаний з виробництвом, складається акт за формою Н-5.

Обставинами, за яких нещасний випадок визнається таким, що пов'язаний з виробництвом, і складається акт за формою Н-1, є:

1) виконання потерпілим трудових (посадових) обов'язків за режимом роботи підприємства, у тому числі у відрядженні;

2) перебування на робочому місці, на території підприємства* або в іншому місці для виконання потерпілим трудових (посадових) обов'язків чи завдань роботодавця з моменту прибуття потерпілого на підприємство до його відбуття, що фіксується відповідно до правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, в тому числі протягом робочого та надурочного часу;

3) підготовка до роботи та приведення в порядок після закінчення роботи знарядь виробництва, засобів захисту, одягу, а також здійснення заходів щодо особистої гігієни, пересування по території підприємства перед початком роботи і після її закінчення;

4) виконання завдань відповідно до розпорядження роботодавця в неробочий час, під час відпустки, у вихідні, святкові та неробочі дні;

5) проїзд на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підприємству, або іншому транспортному засобі, наданому роботодавцем відповідно до укладеного договору;

6) використання власного транспортного засобу в інтересах підприємства з дозволу або за письмовим дорученням роботодавця чи безпосереднього керівника робіт;

7) виконання дій в інтересах підприємства, на якому працює потерпілий, тобто дій, які не належать до його трудових (посадових) обов'язків, зокрема із запобігання виникненню аварій або рятування людей та майна підприємства, будь-які дії за дорученням роботодавця; участь у спортивних змаганнях, інших масових заходах та акціях, які проводяться підприємством самостійно або за рішенням органів управління за наявності відповідного розпорядження роботодавця;

8) ліквідація наслідків аварії, надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру на виробничих об'єктах і транспортних засобах, що використовуються підприємством;

9) надання підприємством шефської (благодійної) допомоги іншим підприємствам, установам, організаціям за наявності відповідного рішення роботодавця;

10) перебування потерпілого у транспортному засобі або на його стоянці, на території вахтового селища, у тому числі під час змінного відпочинку, якщо настання нещасного випадку пов'язане з виконанням

потерпілим трудових (посадових) обов'язків або з впливом на нього небезпечних чи шкідливих виробничих факторів чи середовища;

11) прямування потерпілого до об'єкта (між об'єктами) обслуговування за затвердженим маршрутом або до будь-якого об'єкта за дорученням роботодавця;

12) прямування потерпілого до місця чи з місця відрядження згідно з установленим завданням, у тому числі на транспортному засобі будь-якого виду та форми власності;

13) раптова серцева смерть потерпілого внаслідок гострої серцево-судинної недостатності під час перебування на підземних роботах (видобування корисних копалин, будівництво, реконструкція, технічне переоснащення і капітальний ремонт шахт, рудників, копалень, метрополітенів, підземних каналів, тунелів та інших підземних споруд, проведення геологорозвідувальних робіт під землею) або після підйому потерпілого на поверхню з даною ознакою, що підтверджено медичним висновком;

14) скоєння самогубства працівником плавскладу на суднах морського, річкового та рибопромислового флоту в разі перевищення обумовленого колективним договором строку перебування у рейсі або його смерті під час перебування у рейсі внаслідок впливу психофізіологічних, небезпечних чи шкідливих виробничих факторів;

15) оголошення потерпілого померлим унаслідок його зникнення, пов'язаного з нещасним випадком під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків;

16) заподіяння тілесних ушкоджень іншою особою або вбивство потерпілого під час виконання чи у зв'язку з виконанням ним трудових (посадових) обов'язків або дій в інтересах підприємства незалежно від порушення кримінальної справи, крім випадків з'ясування потерпілим та іншою особою особистих стосунків невиробничого характеру, що підтверджено висновком компетентних органів;

17) одержання потерпілим травми або інших ушкоджень внаслідок погіршення стану його здоров'я, яке сталося під впливом небезпечного виробничого фактора чи середовища у процесі виконання ним трудових (посадових) обов'язків, що підтверджено медичним висновком;

18) раптове погіршення стану здоров'я потерпілого або його смерті під час виконання трудових (посадових) обов'язків внаслідок впливу небезпечних чи шкідливих виробничих факторів та/або факторів важкості чи напруженості трудового процесу, що підтверджено медичним висновком**, або якщо потерпілий не пройшов обов'язкового медичного огляду відповідно до законодавства, а робота, що виконувалася, протипоказана потерпілому відповідно до медичного висновку;

19) перебування потерпілого на території підприємства або в іншому місці роботи під час перерви для відпочинку та харчування, яка встановлюється згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, технологічної перерви, а також під час перебування на

території підприємства у зв'язку з проведенням виробничої наради, одержанням заробітної плати, проходженням обов'язкового медичного огляду тощо або проведенням з дозволу чи за ініціативою роботодавця професійних та кваліфікаційних конкурсів, спортивних змагань та тренувань чи заходів, передбачених колективним договором, якщо настання нещасного випадку пов'язано з впливом небезпечних чи шкідливих виробничих факторів, що підтверджено медичним висновком.

Матеріалами розслідування є акти за формою Н-5 і Н-1 (у разі, коли нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний з виробництвом), наказ про утворення комісії, картка за формою П-5 (у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пояснення потерпілого, осіб - свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб (у разі їх наявності), копії документів про кваліфікацію працівника, проведення відповідних інструктажів та медичних оглядів, а також отримання завдання на виконання роботи, під час якої стався нещасний випадок (за наявності), а також у разі потреби витяги з експлуатаційної документації, схеми, фотографії, інші документи, що характеризують стан робочого місця (устаткування, апаратури, матеріалів тощо), висновок лікувально-профілактичного закладу про стан сп'яніння, наявність в організмі потерпілого алкоголю, наркотичних чи отруйних речовин.

Примірники затверджених актів за формою Н-5 і Н-1 протягом доби надсилаються роботодавцем:

- керівникові (спеціалістові) служби охорони праці або посадовій особі (спеціалістові), на яку роботодавцем покладено виконання функцій з охорони праці підприємства, працівником якого є потерпілий;
- потерпілому або уповноваженій ним особі, яка представляє його інтереси;
- Фондові за місцезнаходженням підприємства, на якому стався нещасний випадок;
- територіальному органу Держгірпромнагляду за місцезнаходженням підприємства, на якому стався нещасний випадок;
- первинній організації профспілки, представник якої брав участь у роботі комісії, або уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці, якщо профспілка на підприємстві відсутня.

Копії актів за формою Н-5 і Н-1 надсилаються органу управління підприємства, а у разі його відсутності - місцевій держадміністрації.

Після закінчення періоду тимчасової непрацездатності або у разі смерті потерпілого внаслідок травми, одержаної під час нещасного випадку, роботодавець, який бере на облік нещасний випадок, або робочий орган виконавчої дирекції Фонду складає повідомлення про наслідки нещасного випадку за формою Н-2.

Спеціальному розслідуванню підлягають:

- нещасні випадки із смертельними наслідками;
- групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками, незалежно від ступеня тяжкості отриманих ними травм;

- випадки смерті працівників на підприємстві;
- випадки зникнення працівників під час виконання трудових (посадових) обов'язків;
- нещасні випадки, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого.

Спеціальне розслідування нещасних випадків, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, проводиться за рішенням Держгірпромнагляду або його територіальних органів залежно від характеру і ступеня тяжкості травми.

Якщо територіальним органом Держгірпромнагляду протягом доби не прийнято рішення про проведення спеціального розслідування такого нещасного випадку, розслідування проводиться роботодавцем або Фондом за місцем настання нещасного випадку.

Віднесення нещасних випадків до таких, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, здійснюється відповідно до Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості, затвердженого МОЗ.

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок із смертельним наслідком, нещасний випадок, що спричинив тяжкі наслідки, випадок смерті або зникнення працівника під час виконання трудових (посадових) обов'язків роботодавець зобов'язаний протягом однієї години повідомити з використанням засобів зв'язку та протягом трьох годин подати на паперовому носії повідомлення:

- територіальному органу Держгірпромнагляду за місцезнаходженням підприємства;
- органу прокуратури за місцем настання нещасного випадку;
- Фондові за місцезнаходженням підприємства;
- органу управління підприємства (у разі його відсутності - місцевій держадміністрації);
- закладові державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством (у разі виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь);
- первинній організації профспілки незалежно від членства потерпілого в профспілці (у разі наявності на підприємстві кількох профспілок - профспілці, членом якої є потерпілий, а у разі відсутності профспілки - уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці);
- органу галузевої профспілки вищого рівня, а у разі його відсутності - територіальному профоб'єднанню за місцем настання нещасного випадку;
- органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій за місцем настання нещасного випадку (у разі необхідності).

Спеціальне розслідування нещасного випадку (крім випадків, передбачених пунктом 39 цього Порядку) проводиться комісією із спеціального розслідування нещасного випадку (далі - спеціальна комісія), утвореною територіальним органом Держгірпромнагляду за

місцезнаходженням підприємства або за місцем настання нещасного випадку, у разі, коли нещасний випадок стався з фізичною особою - підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, або внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (події) за погодженням з органами, представники яких входять до її складу.

До складу спеціальної комісії входять:

- посадова особа територіального органу Держгірпромнагляду (голова комісії);
- представник Фонду за місцезнаходженням підприємства або за місцем настання нещасного випадку в разі, коли нещасний випадок стався з фізичною особою - підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, або внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
- представник органу управління підприємства або місцевої держадміністрації у разі, коли зазначений орган відсутній або нещасний випадок стався з фізичною особою - підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, або внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
- представник роботодавця або роботодавця (у виняткових випадках);
- представник первинної організації профспілки незалежно від членства потерпілого в профспілці (у разі наявності на підприємстві кількох профспілок - представник профспілки, членом якої є потерпілий, а у разі відсутності профспілки - уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці);
- представник профспілкового органу вищого рівня або територіального профоб'єднання за місцем настання нещасного випадку;
- представник закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством, або такого закладу за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з фізичною особою - підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, у разі розслідування випадку гострого професійного захворювання (отруєння);
- представник Держсільгоспінспекції у разі, коли нещасний випадок стався під час експлуатації зареєстрованих в ній сільськогосподарських машин (тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, тракторних причепів, обладнання тваринницьких ферм, посівних та збиральних машин).

Потерпілий, члени його сім'ї або уповноважена особа, яка представляє його інтереси, не входять до складу спеціальної комісії, але мають право брати участь у засіданнях спеціальної комісії, висловлювати свої пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що стосуються нещасного випадку, викладати особисту думку щодо обставин і причин нещасного випадку та одержувати від голови спеціальної комісії інформацію про хід проведення розслідування.

Спеціальне розслідування нещасного випадку проводиться протягом 10 робочих днів. У разі потреби зазначений строк може бути продовжений органом, який утворив спеціальну комісію.

За результатами спеціального розслідування складаються акти за формою Н-5 і Н-1 (у разі, коли нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний з виробництвом), картка за формою П-5 (у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) стосовно кожного потерпілого, а також оформляються інші матеріали спеціального розслідування зберігаються у робочому органі виконавчої дирекції Фонду протягом 45 років, у разі реорганізації робочого органу передаються його правонаступникові, який бере на облік нещасний випадок, а у разі ліквідації робочого органу - до державного архіву.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ І ДОКУМЕНТІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

1 Основні нормативно-законодавчі акти

1.1 Нормативно-правові акти державного рівня

- 1.1.1. Закон України “Про охорону праці”.
- 1.1.2. Типове положення про службу охорони праці.
- 1.1.3. Положення про порядок розслідування нещасних випадків.
- 1.1.4. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (постанова КМУ від 25 серпня 2004 року № 1112).
- 1.1.5. Типове положення про навчання з питань охорони праці (наказ Державного комітету України з охорони праці від 26.01.2005 № 15).
- 1.1.6. Положення про розробку інструкцій з охорони праці.
- 1.1.7. Перелік робіт з підвищеною небезпекою.
- 1.1.8. Перелік робіт, де необхідний професійний відбір.
- 1.1.9. Граничні норми підняття і переміщення важких речей жінками.
- 1.1.10. Граничні норми підняття і переміщення важких речей неповнолітніми.
- 1.1.11. Положення про медичний огляд працівників окремих категорій.
- 1.1.12. Перелік посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці.
- 1.1.13. Порядок розробки і затвердження власником нормативних актів про охорону праці, чинних на підприємстві.
- 1.1.14. Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту (наказ Держгірпромнагляду від 24.03.2008 № 53).
- 1.1.15. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці (постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.92 № 442).
- 1.1.16. Типове положення про комісію з питань охорони праці.
- 1.1.17. Типове положення “Про кабінет охорони праці”.

1.2 Нормативно-правові акти та проекти наказів з охорони праці, які повинні бути на підприємстві:

- 1.2.1. Програма (текст) вступного інструктажу з охорони праці та тексти інструктажу на робочих місцях.
- 1.2.2. Положення про систему управління охороною праці (СУОП).

2 Документи, що включені до положення СУОП підприємства

- 2.1. Перелік професій працівників, звільнених від проведення первинного, повторного і позапланового інструктажів (за погодженням з державним інспектором з нагляду за охороною праці).
- 2.2. Перелік робіт з підвищеною небезпекою.
- 2.3. Положення про порядок виконання робіт з підвищеною небезпекою.

2.4. Перелік професій, виконавці яких мають право на забезпечення засобами індивідуального захисту з визначенням конкретних видів засобів для них.

2.5. Положення про навчання з питань охорони праці

2.6. Перелік робіт, для виконання яких необхідний професійний відбір.

2.7. Перелік професій працівників, які повинні проходити попередній або періодичні медичні огляди.

2.8. Перелік посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню та періодичну перевірку знань з питань охорони праці.

2.9. Перелік робіт, на яких забороняється застосування праці жінок.

2.10. Перелік робіт, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх.

2.11. Перелік інструкцій з охорони праці, які повинні діяти на підприємстві.

2.12. Перелік існуючих професій і посад, працівники яких мають право на отримання молока чи інших рівноцінних харчових продуктів.

2.13. Склад постійно діючої комісії з перевірки знань з питань охорони праці.

3 Накази

3.1. Про затвердження Положення про систему управління охороною праці СУОП.

3.2. Про затвердження Положення про проведення тріступеневого адміністративно-громадського контролю у системі управління охороною праці закладу (установи).

3.3. Про затвердження графіка проведення періодичних медоглядів працівників.

3.4. Про затвердження комісії з перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб.

3.5. Про затвердження членів добровільної протипожежної дружини і пільги для них.

3.6. План локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій.

4 Журнали, які необхідно мати службі охорони праці

4.1. Реєстрації нещасних випадків, що сталися з працюючими на виробництві (Форма Н-1, Н-5, НПВ).

4.2. Обліку повідомлень про нещасний випадок.

4.3. Обліку професійних захворювань (отруєнь).

4.4. Обліку об'єктів підвищеної небезпеки.

4.5. Реєстрації інструкцій з охорони праці.

4.6. Обліку видачі інструкцій з охорони праці.

4.7. Реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці.

4.8. Реєстрації протоколів лабораторних досліджень умов праці (за потреби).

5 Документи, що повинні зберігатися в службі охорони праці:

5.1. Інструкції з охорони праці (перші примірники).

5.2. Акти розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій з працюючими на виробництві за формами Н-1, Н-5. НПВ.

5.3. Акти розслідування професійних захворювань за формою П-4.

5.4. Карта обліку професійного захворювання (отруєння).

5.5. Матеріали розслідування нещасних випадків (повідомлення), професійних захворювань (перші примірники).

5.6. Приписи органів державного нагляду, накази та заходи щодо їх виконання.

5.7. Приписи фахівців служби охорони праці.

5.8. План роботи служби охорони праці.

5.9. Протоколи перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб підприємства.

5.10. Протоколи лабораторних досліджень атестації робочих місць за умовами праці.

5.11. Комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці, що передбачені колективним договором.

5.12. Матеріали аудиту охорони праці, у тому числі оцінки технічного стану виробничого обладнання, атестації робочих місць за умовами праці на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці.